

**GALIMYBIŲ ABSORBUOTI
ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ IR SANGLAUDOS FONDO PARAMĄ
TYRIMAS**

Galutinė ataskaita

Autorių kolektyvas:

Haroldas Brožaitis

Rimas Dumčius

Vitalis Nakrošis

Vilnius, 2002

TURINYS

1. Įvadas: ES regioninė politika ir struktūriniai fondai bei jų paramos ribos

2. Europos Komisijos pasiūlymas dėl ES fondų paramos Lietuvai 2004-2006 m.

3. Tyrimo apibūdinimas

4. Tyrimo metodika

- Informacija apie atliktus darbus
- Tyrimo metodikos aprašymas
- Asignavimų valdytojų ir valstybės investicijų programų (1999-2001 m.) duomenų palyginimo analizė

5. Tyrimo rezultatai

- Absorbcijos potencialas: bendro finansavimo apimties ir pajėgumo įvertis
- Papildomumo bazės nustatymas

6. Rekomendacijos

7. Biudžeto sistemos pritaikymo prie ES struktūrinių fondų veikimo aplinkos ataskaita

Priedai

- Aiškinamasis raštas ir atsakiusių institucijų sąrašas
- Absorbcijos potencialo lentelė (galutinė) (byla *absorbcijos suvestine.xls*)
- Kitos lentelės: VIP 1999 monitoringo analizė, VIP 2000 monitoringo analizė, VIP 2001 monitoringo analizė bei asignavimų valdytojų pateiktos informacijos palyginimas su VIP monitoringo informacija 1999-2001 metais (byla *monitoringo ir AV pateiktos informacijos palyginimas.xls*)
- Valstybės lėšos Valstybės investicijų programoms finansuoti 1999-2004 metais (byla *VIP lesu pagal saltinius dinamika 1999-2004 m.xls*)

1. ĮVADAS

ES regioninė politika ir struktūriniai fondai

Europos Sąjungos (ES) regioninės politikos tikslai – sumažinti regionų išsivystymo skirtumus ir skatinti menkiau išsivysčiusių regionų plėtrą. ES regioninė politika yra antroji ES politika (po Bendrosios žemės ūkio politikos) pagal lėšų apimtį, jos biudžetas sudaro apie trečdalį viso ES biudžeto. Jeigu 1989-1993 m. ES struktūrinių fondų biudžetas sudarė 64 mlrd. eurų (1989 m. kainomis), tai 1994-1999 m. – 155 mlrd. eurų (1994 m. kainomis), o 2000-2006 m. – 195 mlrd. eurų (1999 m. kainomis). Be to, 18 mlrd. eurų 2000-2006 m. skiriama iš ES Sanglaudos fondo, iš kurio ES valstybės narės, kurių bendrojo vidaus produkto (BVP) vienam gyventojui yra mažesnis nei 90 proc. ES vidurkio (Airija, Ispanija, Portugalija ir Graikija), gauna paramą transporto ir aplinkosaugos infrastruktūros plėtrai.

Šiuo metu ES regioninės politikos įgyvendinimas ES valstybėse narėse yra finansuojamas iš keturių ES struktūrinių fondų.

ES struktūrinių fondų intervencijos sritys

<i>Nr.</i>	<i>ES struktūrinis fondas</i>	<i>Intervencijos sritys</i>
1.	Europos regioninės plėtros fondas (ERPF)	Gamybos sektorius, infrastruktūra, vietos plėtra ir techninė parama
2.	Europos socialinis fondas (ESF)	Nacionalinių užimtumo veiksmų planų įgyvendinimas, tame tarpe aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, socialinė integracija, švietimas ir mokymas, kt. Taip pat: teritoriniai užimtumo paketai, informacinės visuomenės priemonės bei lygių galimybių priemonės
3.	Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo skyrius (EŽŪGOF)	Lydimosios priemonės ir kitos kaimo plėtros priemonės (ūkių pertvarka, mokymas, perdirbimas ir rinkodara)
4.	Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI)	Žuvininkystės sektoriaus pertvarkymo priemonės

ES struktūriniai fondai taip pat finansuoja Bendrijos iniciatyvas, kurių skaičius 2000-2006 m., palyginti su 1994-1999 m., sumažėjo nuo 13 iki 4 (šiuo metu liko šios: INTERREG, LEADER, EQUAL, URBAN)¹, bei inovacinius veiksmus (parama novatoriškiems projektams, kurią administruoja pati Europos Komisija).

¹ INTERREG – Bendrijos iniciatyva, skirta paskatinti pasienio regionų bendradarbiavimą per valstybių sienas bei visų šalies regionų tarpvalstybinį bendradarbiavimą su kitais ES regionais; LEADER remia kaimo bendruomenės plėtrą, žemės ūkio restruktūrizaciją; EQUAL pagrindinis uždavinys – lygių galimybių skatinimas; URBAN skirta miestų (konglomeracijų) tipinių problemų (pvz., izoliuoti, skurstantys kvartalai, eismo srauto problemos, nusikalstamumas, kt.) kompleksiniam sprendimui. Bendrijos iniciatyvos INTERREG ir URBAN yra finansuojamos iš ERPF, EQUAL – iš ESF, LEADER – iš EŽŪGOF.

ES regioninė politika remiasi keturiais tarpusavyje susijusiais principais. *Programavimo* principas reiškia, kad ES struktūrinių fondų parama skiriama ne atskiriems projektams, o integruotoms, daugiametėms ir ES gaires atitinkančioms plėtros programoms įgyvendinti. *Koncentravimo* principas reiškia, kad ES struktūrinių fondų parama turi būti sutelkta ES socialinės ir ekonominės sanglaudos problemoms spręsti, visų pirma - naudojama menkiausiai išsivysčiusiose regionuose. *Partnerystės* principas reiškia, kad ES struktūrinių fondų paramos programavimo, įgyvendinimo, priežiūros ir vertinimo metu turi būti konsultuojamasi su regioninės ir vietos valdžios institucijomis, ekonominiais ir socialiniais partneriais, nevyriausybinėmis organizacijomis (NVO) ir kitais kompetentingais partneriais. Be to, šis principas taip pat apima Europos Komisijos ir ES valstybės narės partnerystę. *Papildomumo* principas reiškia, kad ES struktūrinių fondų parama turi papildyti, o ne pakeisti ES valstybių narių viešąsias ir kitas atitinkamas struktūrines išlaidas.

Pagrindinių ES regioninės politikos tikslų 2000-2006 m. siekiama trimis prioritetiniais tikslais. *1 tikslas* – skatinti atsilikusių regionų plėtrą ir struktūrinę pertvarką. Pagal šį tikslą ES struktūrinių fondų paramą gali gauti tie NUTS² II regionai, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio. Šiam tikslui yra skiriama 69,7 proc. visų ES struktūrinių fondų išmokų. Šį tikslą finansuoja visi ES struktūriniai fondai, kurie finansuoja iki 75 proc. (atskirais atvejais – iki 80 proc.) konkretaus projekto kaštų. *2 tikslas* – skatinti struktūrinių sunkumų turinčių NUTS III regionų ekonominę ir socialinę pertvarką, o *3 tikslas* yra skirtas švietimo, mokymo ir užimtumo politikos kryptims ir sistemoms pertvarkyti ir modernizuoti. Pagal 1 tikslą gaunanti paramą teritorija neturi teisės jos gauti pagal likusius du tikslus.

ES struktūrinių fondų paramos ribos

Šioje dalyje yra nagrinėjamos tik ES struktūrinių fondų paramos ribos ir normos. Vadovaujantis Reglamento 1260/99 28 straipsniu, struktūrinių fondų lėšos dažniausiai yra skiriamos kaip negražintina tiesioginė parama (subsidijs), tačiau gali būti ir kitų formų, tokių kaip gražintina parama, palūkanų subsidijs, garantija, įnašas bendro kapitalo pakete ar kurią nors kitą formą. Jeigu parama yra gražinama, ji turi būti pakartotinai skirta tai pačiai paskirčiai.

Vadovaujantis Reglamento 1260/99 29 straipsniu, didžiausia galima struktūrinių fondų parama skaičiuojama remiantis visomis bendro finansavimo reikalavimus atitinkančiomis išlaidomis arba viešomis (arba panašios prigimties) nustatytais reikalavimus atitinkančiomis išlaidomis. Taigi 1 tikslo atveju struktūrinių fondų lėšų dalis negali būti didesnė nei 75 proc. visų nustatytais reikalavimus atitinkančių išlaidų, bet paprastai turi sudaryti ne mažiau nei 50 proc. viešųjų nustatytais reikalavimus atitinkančių išlaidų; tiesa, pirmoji riba gali padidėti iki 80 proc. tais atvejais, kai parama yra teikiama valstybei

² NUTS klasifikacija nusako šalies susiskirstymą į statistinius-administracinius vienetus; kiekviena šalis save dalija į penkis NUTS lygius. Toks padalijimas pagrinde reikalingas statistinių duomenų Europos Sąjungoje palyginamumo sumetimais, tačiau jis taikomas ir įgyvendinant kai kurias ES politikas. Lietuvos atveju siūlomas susiskirstymas yra toks: NUTS I – Lietuva, NUTS II – Lietuva, NUTS III – apskritys, NUTS IV – savivaldybės, NUTS V – seniūnijos.

narei, gaunančiai Sanglaudos fondo paramą. Tais atvejais, kai parama yra valstybės pagalba, skiriama struktūrinių fondų lėšų dalis turi atitikti nustatytas valstybės pagalbos ribas.

Jei parama skiriama investicijoms į infrastruktūrą, kuri duoda nemažą pelną (ne mažiau nei 50 proc. projekto sąnaudų), 1 tikslo atveju struktūrinių fondų lėšų dalis negali būti didesnė nei 40 proc. visų nustatytus reikalavimus atitinkančių išlaidų (ne daugiau kaip 50 proc. tais atvejais, kai parama teikiama valstybei narei, gaunančiai Sanglaudos fondo paramą). Jei valstybės parama skiriama privačioms įmonėms, 1 tikslo atveju struktūrinių fondų lėšų dalis negali būti didesnė nei 35 proc. visų projekto tinkamų kaštų. Kadangi pati valstybė narė bendrai finansuoja valstybės paramos programų įgyvendinimą 25 proc., didžiausia paramos privačioms įmonėms norma gali sudaryti 46,7 proc., o likusi projektų kaštų dalis turi būti finansuojama iš privačių įmonių lėšų.

Bendras finansavimas iš ES struktūrinių fondų valstybėse narėse, kurios gauna Sanglaudos fondo paramą, sudaro apie du trečdalius bendro finansavimo reikalavimus atitinkančių išlaidų – nors dažniausiai naudojama 75 proc. bendro finansavimo iš ES struktūrinių fondų norma, dalis intervencijų (investicijos į įmonės bei investicijos infrastruktūrą, kurios duoda nemažą pelną) yra bendrai finansuojamos iš ES struktūrinių fondų mažesne norma.

Tačiau reikalinga pažymėti, kad iš tikrųjų ES valstybių narių išlaidos gali sudaryti daugiau nei vieną trečdalį nuo bendro finansavimo reikalavimus atitinkančių išlaidų. Nedidelė dalis išlaidų neatitinka bendro finansavimo reikalavimų, tačiau jos būtinos iš ES struktūrinių fondų finansuojamiems projektams įgyvendinti. Pvz., nėra finansuojamos projektų išlaidos, kurios buvo įvykdytos iki Bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo, žemės įsigijimo išlaidos, jeigu jos sudaro daugiau nei 10 proc. nuo viso projekto vertės, t.t. Šiuo atveju šias bendro finansavimo reikalavimų neatitinkančias išlaidas turi padengti ES valstybė narė, tačiau šios išlaidos nėra įtraukiamos į bendrą finansavimą.

2. EUROPOS KOMISIJOS PASIŪLYMAS DĖL ES FONDŲ PARAMOS LIETUVAI 2004-2006 M.

Europos Komisijos finansiniame pasiūlyme dėl paramos valstybėms kandidatėms numatyta, kad Lietuva 2004-2006 m. laikotarpiu iš ES fondų gaus **1485,05 mln. eurų**, iš jų:

- **579,52** mln. eurų iš Sanglaudos fondo (vidurkis tarp žemiausios ir aukščiausios ribos),
- **871,67** mln. eurų iš struktūrinių fondų 1 tikslo programai, bei
- **22,16** mln. eurų ir **11,70** mln. eurų iš INTERREG ir EQUAL Bendrijos iniciatyvų atitinkamai.

Visa parama sudarys mažiau nei 4 proc. Lietuvos bendrojo vidaus produkto per metus. Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos BVP 2001 m. siekė 47,8 mrd. litų. Skaičiuojant pagal 2001 m. BVP duomenis, Lietuvos kasmet gaunama parama sudarytų vidutiniškai apie 3,6 proc. BVP³. Kita vertus, galima daryti prielaidą, kad BVP išaugus, parama sudarys mažesnę nei nurodyta BVP dalį. Parama iš ES Sanglaudos fondo sudarytų apie 39 proc. visos ES struktūrinės paramos Lietuvai.

Kaip buvo minėta, bendrasis finansavimas iš ES struktūrinių fondų valstybėse narėse, kurios gauna Sanglaudos fondo paramą, sudaro apie du trečdalius bendro finansavimo reikalavimus atitinkančių išlaidų. Tad Lietuva turės skirti apie 731,44 mln. eurų (arba 1/3) bendro finansavimo, kad galėtų įsisavinti numatytus 1485,05 mln. eurų (arba 2/3) bendrojo finansavimo iš ES fondų. Imamas bendro finansavimo santykis (66% ES lėšų ir 34% Lietuvos bendro finansavimo) atspindi tą faktą, jog maksimalų bendro finansavimo santykį (75% / 25%) realybėje sunku pasiekti dėl to, jog remiamuose projektuose visada atsiranda kažkiek bendro finansavimo reikalavimus neatitinkančių išlaidų (ypač remiant pilną generuojančius projektus).

Taigi, maksimalus planuojamas bendro finansavimo iš Lietuvos šaltinių poreikis litais sudarytų **2525,52 mln. litų 2004-2006 m.** arba **841,84 mln. litų vidutiniškai per metus.** Kartu reikia atsižvelgti į tai, jog Lietuva turbūt nespės 2004-2006 m. įsisavinti visų jai per šį laikotarpį skirtų lėšų: tai ji galės padaryti dar ir 2007 bei 2008 m., nes konkrečiais metais skirtą ES paramą galima išmokėti per trejus metus.

³ Čia nėra skaičiuojama ta Stojimo instrumentų – PHARE, ISPA ir SAPARD – parama, kuri dar bus išmokama po 2004 m., Lietuvai tapus ES nare.

3. TYRIMO APIBŪDINIMAS

Pagrindiniai studijos tikslai –

- nustatyti vadinamąją papildomumo bazę, t.y. ES Struktūrinių fondų lėšomis finansuotinių Lietuvos viešųjų investicijų apimtis atskiruose sektoriuose per pastaruosius 3 metus (1999-2001)

bei

- išanalizuoti, kiek Lietuvos valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidų ir kitų viešųjų investicijų šaltinių galės būti naudojama ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo išlaidų bendrajam finansavimui po Lietuvos įstojimo į ES bei nustatyti, koks bus Lietuvos bendrojo finansavimo potencialas, Lietuvai įstojus į ES.

Studija siekia nustatyti:

- institucijas, kurių investicijos galės būti panaudotos bendrajam finansavimui;
- vietinio lygio, NVO ir kito viešojo sektoriaus dalyvavimo poreikį, bendrai finansuojant ES fondų finansuojamas intervencijas;
- institucinius ir viešosios politikos pokyčius, kurie reikalingi pasiruošti ES fondų įsisavinimui, kt.

Ypač aktuali būtų pastaroji išdava, nes preliminarūs tyrimai rodo, jog Lietuvai gali tekti gana ženkliai peržiūrėti savo viešųjų investicijų politiką atskirose ūkio šakose (pvz., perėjimas nuo netiesioginių paramos priemonių prie tiesioginės valstybės pagalbos) ar patį valstybės investicijų planą, jo sandarą (pvz., investicijų sampratos koregavimas).

Taigi, šio tyrimo rezultatai yra neatsiejama Lietuvos pasirengimo ES Struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo paramos administravimui dalis, nuosekliai papildysiantis pastangas paraleliose šio pasirengimo srityse (strateginis viešųjų investicijų planavimas, institucinės įgyvendinimo sistemos formavimas, kt.).

Siekiant apriboti studijos objektą, šioje studijoje orientuojamasi į finansinius įsisavinimo pajėgumus. Makroekonominiai bei administraciniai pajėgumai, gali būti tik paminėti, taip pagal poreikius suteikiant galimybę plėsti studiją vėliau.

Galutinėje tyrimo ataskaitoje bus:

- pateikta potencialiai bendro finansavimo reikalavimus atitinkančių struktūrinių išlaidų (apimant paprastasias ir nepaprastasias išlaidas) analizė pagal šaltinius;
- nustatytos viešųjų investicijų apimtys 1999-2001 metais centriniam ir vietos savivaldos lygmenyse pagal visus šaltinius (valstybės biudžetas, savivaldybių biudžetai, skolintos lėšos, nebiudžetinių fondų lėšos, valstybės įmonių investicijos);
- pateikta investicijų klasifikacija pagal kategorijas: infrastruktūra, gamybinė aplinka, žmogiškieji ištekliai, atskirai išskiriant smulkesnes kategorijas viduje (pramonė, paslaugos, žemės ūkis, kaimo plėtra, turizmas, žuvininkystė, miškininkystė ir kt.)

- pateiktas investicijų suskirstymas į tinkamas (*eligible*) ir ne bendram finansavimui. Lėšų, tinkamų bendrai finansuoti struktūrinių fondų bei Sanglaudos fondų atskyrimas, pateikiant papildomumo bazės lentelę;
- pateiktas gautų duomenų apibendrinimas bei parengtos rekomendacijos dėl investicijų planavimo proceso tobulinimo; esant būtinybei suformuluoti techninę užduotį tolimesniems įsisavinimo (administravimo ir žmogiškųjų išteklių) projektams;
- parengtos rekomendacijas ES ir Lietuvos investicijų planavimo procesų suderinimui bei “viešųjų investicijų” sąvokos suderinimui (paprastųjų ir nepaprastųjų išlaidų klasifikacijos tobulinimas).

4. TYRIMO METODIKA

Informacija apie atliktus darbus

Projekto įgyvendinimo metu buvo parengta įsisavinimo gebėjimo (absorbicijos potencialo) įvertinimo ir ES struktūrinių fondų papildomumo lentelės (užpildytos lentelės pridedama prie ataskaitos kaip priedas). Lentelėse pateiktos 1999-2001 m. įvykdytos išlaidos pagal atskirus lėšų šaltinius bei atskirus ūkio sektorius ir jų smulkesnes sudedamąsias dalis. PHARE ekspertui rekomendavus, buvo parengtas platus ūkio sektorių ir jų sudedamųjų dalių sąrašas, kad pagal jį pateikta informacija galėtų būti naudojama rengiant Bendrąjį programavimo dokumentą.

Be to, projekto įgyvendinimo metu buvo parengtas aiškinamasis raštas (taip pat pridedama kaip priedas), kuriame išvardyti ES struktūrinių fondo bendrojo finansavimo bendrieji principai bei detalūs pavyzdžiai kiekvienam ūkio sektoriui bei jų sudedamosioms dalims. Aiškinamasis raštas buvo parengtas konsultuojantis su PHARE ekspertu.

PHARE ekspertas Luisas Piresas pripažino savo ataskaitoje, kad atitinkamų institucijų apklausa yra pagrindinis būdas duomenims surinkti, kadangi nei Finansų ministerija, nei Statistikos departamentas negali pateikti išsamios informacijos. Buvo nutarta išplatinti lentelę ir aiškinamąjį raštą ministerijoms, viešojo administravimo įstaigoms bei savivaldybėms su prašymu pateikti duomenis iki 2002 m. vasario 27 d.

Kadangi daugelyje institucijų lentelę pildė finansininkai, lentelė ir aiškinamasis raštas pokalbių metu buvo suderinti su Finansų ministerijos finansininkais; todėl šie dokumentai buvo išplatinti šiek tiek vėliau nei buvo numatyta pirmajame PHARE eksperto tvarkaraštyje. Be to, iki 2002 m. vasario 27 d. visos institucijos nespėjo pateikti duomenų. Kai kurios institucijos duomenis pateikė tik kovo pabaigoje; to išdavoje projekto įgyvendinimas atsiliko nuo numatyto tvarkaraščio.

Lentelių pildymo metu ministerijos, viešojo administravimo įstaigos bei savivaldybės buvo konsultuojamos telefonu ir elektroniniu paštu įvairiais klausimais. Kad būtų patikrinti atitinkamų institucijų pateikti duomenys, buvo atlikti pokalbiai pasirinktose ministerijose. Pokalbiuose dalyvavo vietos ekspertai bei PHARE ekspertas. Pokalbiai įvyko su ministerijų (Susisiekimo, Ūkio, Žemės ūkio, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo), įvairių departamentų ir agentūrų (pvz., Mokslo ir studijų departamento prie Švietimo ir mokslo ministerijos bei Energetikos agentūros prie Ūkio ministerijos) bei vienos savivaldybės (Vilniaus miesto savivaldybės) atstovais. Pokalbių metu ekspertai nagrinėjo visas išlaidų, kurios buvo ir nebuvo įtrauktos į lentelę, kategorijas. Po pokalbių ministerijos ir kitos įstaigos turėjo pateikti Finansų ministerijai atnaujintus duomenis.

Be to, atitinkamų institucijų pateikti duomenys buvo tikrinami pagal Finansų ministerijos turimus duomenis pagal Valstybės investicijų programą bei biudžetą (žr. lyginamąją

analizę apačioje bei prieduose). Tai atliko atitinkamų Finansų ministerijos padalinių tarnautojai kartu su vietos ekspertais.

Tyrimo metodikos aprašymas

Nustatant finansuojamas išlaidas buvo vadovaujama parengtu aiškinamuoju raštu (pateikiamas kaip priedas prie ataskaitos). Iš ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo gali būti finansuojamos lėšos investicijoms (kapitalo investicijos) bei paprastosios lėšos, tačiau pastarosios - tik žmogiškųjų išteklių srityje (žr. lentelę apačioje).

Visos lėšos investicijoms yra finansuotinos iš ES fondų, jeigu jos buvo skirtos:

- naujam objektui sukurti (pvz., naujai kelio atkarpai nutiesti, naujai nuotekų valymo stočiai pastatyti, naujai ligoninei pastatyti);
- esamam objektui rekonstruoti, t.y. darbams, kurie sukuria papildomą vertę (pvz., praplatinti kelią, pakeisti nuotekų valymo stoties įrenginius, esami ligoninei išplėsti).

Kita vertus, toliau pateikiamoms išlaidoms skirtos nepaprastosios lėšos ES paramos atveju nėra finansuotinos, todėl netrauktinos į lenteles:

- visų transporto priemonių įsigijimas;
- pastatų, kurie naudojami viešojo administravimo funkcijoms atlikti, statyba ar rekonstravimas.

Be to, prie nepaprastųjų išlaidų galima priskirti ir investicijoms reikiamų dokumentų (pvz., galimybių studijos, kaštų-naudos analizės, techninės specifikacijos, techninių brėžinių ir skaičiavimų, poveikio aplinkai įvertinimo studijos ir kt.) parengimo išlaidas, tačiau tik tuo atveju, kai dokumentus rengia ne pats užsakovas, o pasamdyta išorinė organizacija.

Paprastosios išlaidos, kaip jau minėta, yra finansuojamos tik žmogiškųjų išteklių plėtros sektoriuje (taip pat išlaidos dokumentams, minimiems aukščiau esančioje pastraipoje, rengti). Šioje srityje ES fondai nefinansuoja valstybės tarnautojų darbo užmokesčio ir socialinio draudimo įmokų, tačiau yra finansuojamos valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimo išlaidos.

ES fondai finansuoja subsidijas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, kurios teikiamos pagal valstybės pagalbos taisykles atskiriems projektams įgyvendinti. Be to, ES fondai finansuoja subsidijas kultūriniais renginiais ir kitoms kultūros, meno ir sporto priemonėms, kurios yra susijusios su turizmo plėtra.

Papildomai buvo taikomi šie principai:

- jeigu atskirose išlaidų kategorijose buvo ir finansuojamų, ir nefinansuojamų išlaidų, kurių atskirti nėra įmanoma (pvz., profesinio mokymo mokyklų išlaidos), atitinkamoms ministerijoms ir viešojo administravimo įstaigoms buvo rekomenduota įtraukti tik dalį tos kategorijos išlaidų, kurios galėtų būti bendrai finansuojamos (dažniausiai 50 proc., pvz., švietimo ir mokslo srityje);

- jeigu atskirose išlaidų kategorijose buvo sunku nustatyti, ar išlaidos gali būti finansuojamos iš ES fondų, buvo rekomenduota įtraukti tik 50 proc. tos kategorijos išlaidų;
- įtrauktos savivaldybių, kurios pateikė savo informaciją apie finansuojamas išlaidas 1999-2001 m., išlaidos (45 iš 60 savivaldybių). Buvo pašalintos išlaidos, kurios persidengia su ministerijų ir kitų viešojo administravimo įstaigų pateiktais duomenimis (pvz., transporto srityje), bei tos išlaidos, kurios nėra finansuojamos, bet tiek, kiek ekspertai galėjo nustatyti pagal pateiktus išlaidų aprašymus bei telefoninius pokalbius su respondentais. Toks įvertinimas nėra tikslus, bet vienintelis jų patikrinimo būdas. Vilniaus miesto savivaldybės pateiktos informacijos atveju atlikta nuodugni analizė. Remiantis Vilniaus miesto savivaldybės duomenimis buvo nustatyta, kad kai kuriose išlaidų kategorijose net iki 80 proc. visų savivaldybių išlaidų negalėtų būti bendrai finansuojama iš ES struktūrinių fondų (žr. Vilniaus miesto savivaldybės pateiktą išlaidų analizę apačioje), bet jas gali kompensuoti savivaldybių įmonių nuosavos arba skolintos lėšos, kurių Vilniaus miesto savivaldybė neįtraukė į savo duomenis. Taigi, nors analogiška analizė negalėjo būti atlikta visų savivaldybių atveju, jos metu išryškėjusios tendencijos buvo panaudotos patariant kitiems respondentams telefonu.

Vilniaus miesto savivaldybės pateiktų išlaidų analizė

Didelė dalis išlaidų, kurias atitinkami Vilniaus miesto savivaldybės padaliniai įtraukė į lentelę, negalėtų būti bendrai finansuojamos iš ES fondų Lietuvai įstojus į ES. Remiantis skaičiavimais, negalėtų būti finansuojama netgi apie 80 proc. visų įtrauktų išlaidų infrastruktūros srityje ir kitų paslaugų srityje (184 018 tūkst. Lt iš 231 302 tūkst. Lt). Išlaidos, susijusios su įvairių objektų remontu/priežiūra (pvz., šilumos punktų ir vandens tiekimo tinklų remontas; gatvių apšvietimo tinklų eksploatavimas ir remontas; miesto lietaus kanalizacijos tinklų remontas ir priežiūra; gatvių ir tiltų remontas; viešųjų tualetų priežiūra), negalėtų būti bendrai finansuojamos iš ES fondų. Be to, negalėtų būti bendrai finansuojamos tokios išlaidos kaip namų remontas; kapinių priežiūra; avarijų likvidavimas vidaus tinkluose; kiemų valymas, t.t. Pagaliau dalis išlaidų eilutėse, kuriose nurodytos ir remonto/priežiūros, ir nauji statybos darbai, irgi negalėtų būti bendrai finansuojamos iš ES fondų.

Tačiau Vilniaus miesto savivaldybės duomenyse nebuvo pateikta informacija apie savivaldybių įmonių išlaidas infrastruktūros srityje iš paskolų ir nuosavų lėšų. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos duomenys rodo, kad Vilniaus šilumos tinklai (tame tarpe elektrinė) investicijoms 1999 m. skyrė 31 394 tūkst. litų nuosavų lėšų bei pasiskolino 18 898 tūkst. Litų, o 2000 m. - 19 224 tūkst. Lt nuosavų lėšų, t.y. apie 70 000 tūkst. Lt tik per 1999-2000 m. Be to, nuosavas lėšas/paskolų lėšas investicijoms, kurios galėtų būti bendrai finansuojamos iš ES struktūrinių fondų, atlieka ne tik šilumos ūkio įmonės, bet ir kitos savivaldybių įmonės (pvz., „Vilniaus vandenys“, kurių nuosavos lėšos investicijoms taip pat nurodytos nebuvo). Jeigu šios išlaidos būtų įtrauktos, išlaidų, kurios galėtų būti naudojamos ES fondams bendrai finansuoti, apimtis padidėtų ir kompensuotų dalį nefinansuojamų išlaidų, kurios buvo nurodytos infrastruktūros ir kitų paslaugų srityje.

Kitose Vilniaus miesto savivaldybės pateiktos lentelės eilutėse negalėtų būti bendrai finansuojama iš ES fondų mažesnė dalis nurodytų išlaidų (iki 50 proc.), kurios buvo atliktos 1999-2001 m.

Apklausoje metu gautos informacijos sąvadą žiūrėkite byloje *absorbicijos suvestine.xls*. Toliau pateikiama papildoma informacija apie pagrindinius minėtoje byloje pateikiamos informacijos šaltinius ir skaičiavimo aplinkybes:

1.1 Transportas: Susisiekimo ministerijos pateikti duomenys, kuriuos patikrino vietos ir PHARE ekspertai. Vietos kelių eilutėje pateikti Susisiekimo ministerijos duomenys (daugiausia žvyrkelių asfaltavimo išlaidos) bei papildomai pateiktas savivaldybių išlaidų vidurkis.

1.2 Telekomunikacijos: atitinkamos ministerijos ir viešojo administravimo įstaigos duomenų nepateikė.

1.3 Energetika: pateikti duomenys, kuriuos surinko Ūkio ministerija ir Energetikos agentūra. Duomenis patikrino vietos ekspertas ir PHARE ekspertas pokalbio metu. Taip pat įtrauktos modifikuotos savivaldybių deklaruotos išlaidos.

1.4 Aplinkosauga: Įtraukti savivaldybių pateikti duomenys (kurie buvo koreguojami lyginant juos, kur tai buvo įmanoma, su Aplinkos ministerijos persiųstais Statistikos departamento duomenimis). Melioracijos eilutėje pateikti duomenys, kuriuos pateikė apskričių viršininčių administracijos.

1.5 Sveikatos apsauga: pateikti duomenys, kuriuos surinko Sveikatos apsaugos ministerija ir patikrino vietos ekspertas pokalbio metu. Savivaldybių išlaidas įtraukė Sveikatos apsaugos ministerija.

1.6 Urbanistinė infrastruktūra: pagrinde remiamasi savivaldybių pateiktais duomenimis.

2. Žmogiškieji ištekliai: pateikti duomenys, kuriuos surinko Švietimo ir mokslo ministerija, Mokslo ir studijų departamentas prie Švietimo ir mokslo ministerijos bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ministerijų duomenis patiktino vietos ekspertai bei PHARE ekspertas, departamento duomenis patikrino vietos ekspertas telefoninio pokalbio metu. Mokslo ir švietimo ir mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros srityje nėra įtrauktos nuosavos mokslinių tyrimų įstaigų lėšos, kurios skiriamos investicijoms. Taip pat įtraukti savivaldybių pateikti duomenys.

3.1 Žemės ūkis: Žemės ūkio ministerijos pateikti duomenys, kurios patikrino vietos ir PHARE ekspertas pokalbio metu. Žemės ūkio ir kaimo plėtros išlaidos buvo pateiktos vienoje eilutėje. Žuvininkystės srityje duomenis pateikė Žuvininkystės departamentas. Miškininkystės duomenis turėjo pateikti (bet nepateikė) Aplinkos ministerija. Žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje nėra įtrauktos tiesioginės išmokos, kurios bus pilnai finansuojamos iš Žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Garantijų dalies, tačiau įtrauktos išlaidos, kurias galima prilyginti “palydomosioms priemonėms” (angl. *Accompanying measures*), nes jos gali būti finansuojamos iš Orientavimo dalies.

3.2 Pramonė ir verslas: Ūkio ministerijos Pramonės ir verslo departamento pateikti duomenys, kurios patikrino vietos ir PHARE ekspertas pokalbio metu. Be to, papildomai įtraukti savivaldybių pateikti duomenys.

3.3 Turizmas: Turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos duomenų nepateikė, todėl naudojamas savivaldybių pateiktų išlaidų įvertis.

Asignavimų valdytojų ir valstybės investicijų programų duomenų palyginimo analizė 1999-2001 metais

Atlikta asignavimų valdytojų ir valstybės investicijų programų (VIP) monitoringo duomenų analizė (skaičiavimus žiūrėkite byloje *monitoringo ir AV pateiktos informacijos*

palyginimas.xls) 1999-2001 metais parodė, kad kai kurie duomenys gautoje absorbcijos potencialo lentelėje ženkliai skiriasi net ir tuose sektoriuose, kur, kuriuose turėtų sutapti ar bent jau skirtis nežymiai. Tą sąlygojo visa eilė priežasčių:

- skiriasi patys objektai apie kuriuos yra renkama informacija (VIP apima tik išlaidas kapitalo investicijoms, kurios reglamentuojamos Investicijų įstatymu, o ES struktūrinių fondų bendrai finansuojamos išlaidos apima ir kai kurias asignavimų valdytojų paprastąsias išlaidas), todėl asignavimų valdytojų (AV) pateiktos išlaidos visais atvejais turi būti didesnės už VIP-o duomenis. Jeigu taip nėra – reikia ieškoti tolimesnių klaidų;
- vienu ir kitu atveju tose pačiose institucijose informaciją teikė skirtingų padalinių specialistai;
- kartais paskolos, gautos valstybės vardu ar su valstybės garantija yra institucijų traktuojamos kaip valstybės ir/ar savivaldybių įmonių ir pačių savivaldybių nuosavomis lėšomis ir todėl pateikiamos ne tuose langeliuose, kuriuose turėtų būti nurodomos;
- VIP nuosavos valstybės ir savivaldybių įmonių ir pačių savivaldybių nuosavos lėšos yra nurodomos tik tų projektų, kurie yra įtraukiami į VIP, t.y. finansuojami kitų valstybės lėšų šaltinių lėšomis, todėl, siekiant korektiškiau atlikti analizę, 4 priede yra sąmoningai išskirtos visos lėšos ir lėšos be nuosavų lėšų. Tyrimai rodo, kad AV nuosavos lėšos visame priemonių finansavime sudaro apie 36 proc., kai tuo tarpu VIP – tik 7 proc.;
- kadangi Lietuvos automobilių kelių direkcijos projektai į VIPs buvo pradėti traukti tik nuo 2002 metų, todėl šioje srityje yra dideli neatitikimai;
- 1999 ir 2000 metais VIP energetikos srities išlaidose ženkliai dalį sudaro paskolos AB „Mažeikių nafta“, atitinkamai 380 ir 27 mln. litų, kurias buvo nuspręsta eliminuoti (kaip netinkamas ES lėšų bendram finansavimui);
- svarbu pažymėti, kad VIP apie 28-30 proc. išlaidų yra skiriama tiems projektams ir priemonėms įgyvendinti, kurios nėra bendrai finansuojamos ES struktūrinių fondų lėšomis. Tai labai ženkli lėšų dalis.

Projekto ekspertai ir Finansų ministerijos tarnautojai nutarė, kad trijose ūkio sektoriuose ir srityse (vanduo/nuotekos; sveikatos apsauga; kultūra) bus vadovaujamosi VIP monitoringo duomenimis, o ne apklausos duomenimis, kadangi minėtuose sektoriuose apklausos duomenys yra mažesni nei VIP monitoringo duomenys, tuo tarpu pastaruosius galima laikyti pakankamai patikimais.

Tuo būdu, remiantis šiame tyrime aprašyta metodologija, buvo gauta (čia ji pateikiama apibendrinta) lentelė, iliustruojanti Lietuvos finansinį potencialą absorbuoti ES struktūrinę paramą: joje pateikiamos visos viešosios ir joms prilygintos lėšos, kurios potencialiai galėtų būti naudojamos ES lėšoms bendrai finansuoti.

(tūkst. litų)

	1999	2000	2001	Viso	Vidut. kasmet
1. Infrastruktūra	1.289.530	985.551	991.011	3.466.490	1.155.497
<i>1.1. Transportas</i>	605.330	484.744	332.296	1.422.370	474.123
Nacion. ir region. keliai	124.844	109.617	36.239	270.700	90.233
Vietiniai keliai	219.910	222.574	74.756	517.240	172.413
Geležinkeliai	165.959	74.159	85.614	325.732	108.577
Oro transportas	23.656	14.297	14.808	52.761	17.587
Vandens trans./uostas	70.961	64.097	120.879	255.973	85.324
<i>1.2. Telekomunikacijos</i>	2.172	3.075	1.207	6.454	2.151
<i>1.3. Energetika</i>	431.344	342.722	460.514	1.234.580	411.527
Šilumos ūkis	91.534	47.840	73.124	212.498	70.833
Dujų ūkis	16.076	32.434	22.557	71.067	23.689
Elektros ūkis	271.469	213.517	314.591	799.577	266.526
Naftos ūkis	0	0	0	0	0
Ignalinos AE	52.265	48.931	50.242	151.438	50.479
<i>1.4. Aplinkosauga</i>	96.992	75.022	81.468	358.650	119.550
Vanduo ir nuotekos	38.542	32.402	38.365	214.477	71.492
Kietos atliekos	5.179	8.695	10.458	24.332	8.111
Oro kokybė	189	534	2.081	2.804	935
Gamtiniai išteklių	900	218	519	1.637	546
Melioracija	52.182	33.173	30.045	115.400	38.467
<i>1.5. Sveikatos apsauga</i>	66.552	23.525	61.819	247.126	82.375
<i>1.6. Urbanistinė infrast.</i>	87.140	56.463	53.707	197.310	65.770
2. Žmogiškieji išteklių	502.870	370.232	536.069	1.435.964	478.655
<i>2.1. Mokslas ir švietimas</i>	275.636	260.629	278.936	815.201	271.734
<i>2.2. Mokymas ir užimtumas</i>	75.783	63.915	91.995	231.693	77.231
<i>2.3. Moks. tyrimai ir technol.</i>	136.633	14.563	120.987	272.183	90.728
<i>2.4. Informacinė visuomenė</i>	3.700	10.199	26.926	40.825	13.608
<i>2.5. Sportas</i>	5.007	5.476	4.486	14.969	4.990
<i>2.6. Kultūra</i>	6.111	15.450	12.739	61.093	20.364
3. Gamybos sektorius	180.030	155.331	120.806	456.167	152.056
<i>3.1. Žemės ūkis</i>	130.803	106.863	74.294	311.960	103.987
Ž.ū ir kaimo plėtra	123.984	97.250	68.203	289.437	96.479
Žuvininkystė	6.819	9.613	6.091	22.523	7.508
Miškininkystė	0	0	0	0	0
<i>3.2. Pramonė ir verslas</i>	24.239	32.278	24.827	81.344	27.115
<i>3.3. Turizmas</i>	24.978	16.187	21.685	62.850	20.950
<i>3.4. Kitos paslaugos</i>	10	3	0	13	4
4. Kita	3.656	6.234	4.301	14.191	4.730
VIŠO:	1.976.086	1.517.348	1.652.187	5.372.812	1.790.937

5. TYRIMO REZULTATAI

Bendrojo finansavimo apimties ir pajėgumo įvertis

Europos Komisijos finansiniame pasiūlyme dėl paramos valstybėms kandidatėms numatyta, kad Lietuva 2004-2006 m. laikotarpiu iš ES fondų gaus 1485,05 mln. eurų. Lietuva turės skirti apie 731,44 mln. eurų (arba 1/3) bendro finansavimo, kad galėtų įsisavinti numatytus 1485,05 mln. eurų (arba 2/3) bendro finansavimo iš ES fondų. Bendrojo finansavimo iš Lietuvos šaltinių poreikis litais sudarytų 2525,52 mln. litų 2004-2006 m. arba 841,84 mln. litų vidutiniškai per metus.

Atliktas tyrimas rodo, kad 2001-2003 m. išlaidos, kurios iš principo galėtų būti panaudotos bendram finansavimui sudaro **5.373 mln. litų**. Vienerių metu vidurkis sudarytų **1.791 mln. litų**, kuris viršija bendro finansavimo iš ES fondų poreikį **949 mln. litų**. **Tad galima daryti išvadą, kad Lietuvoje išlaidų bendram finansavimui turėtų pakakti, jeigu šios išlaidos bus tinkamai panaudotos bendram finansavimui.**

Tačiau išlaidų pasiskirstymas pagal ūkio sektorius ir sritis iš dalies neatitinka ES valstybių narių, kurios gauna paramą iš Sanglaudos fondo, padėties. Pvz., parama pramonei ir verslui Lietuvoje sudaro 81.344 mln. litų arba tik apie 1,5 proc. visų išlaidų, kurios atitinka bendro finansavimo reikalavimus. Šios išlaidos apima ne tik tiesioginę paramą pramonei ir verslui, bet ir išlaidas verslo infrastruktūrai. Portugalija paramai privačiam verslui per pagalbos programas privačiam verslui (be verslo infrastruktūros) skiria apie 25 proc. nuo visos ES fondų paramos. Be to, Europos Komisijos gairėse dėl 2000-2006 m. programų numatyta, kad turi būti derinama parama infrastruktūrai, žmogiškiesiems ištekliams bei gamybiniam sektoriui. Tad numatoma, jog ilgainiui Lietuva turės padidinti išlaidas pagalbos privačiam verslui srityje.

Nors išlaidos, tinkamos bendram finansavimui žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje, nėra labai didelės (tik 5,8 proc.), tačiau jos neatspindi esamos padėties. 2000-2001 m. (šie metai pateko į šios analizės laikotarpį) SAPARD programai numatytos bendrojo finansavimo išlaidos, kurios atitinka Žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo skyrių, buvo skirtos daugiausia tiesioginėms išmokoms, kurios nebus finansuojamos pagal Bendrąjį programavimo dokumentą. Tuo tarpu nuo 2002 m., prasidėjus SAPARD programos įgyvendinimui, išlaidos, kurios atitinka minėto fondo Orientavimo skyrių ir ateityje būtų finansuojamos pagal Bendrąjį programavimo dokumentą, žymiai padidėjo. Tad šioje srityje jau stebimas tam tikras išlaidų orientavimas ta linkme, jog jos taptų tinkamos ES paramos bendram finansavimui.

Be to, kaip jau buvo minėta, Lietuva gautų 579,52 mln. eurų iš Sanglaudos fondo (vidurkis tarp žemiausios ir aukščiausios ribos), o parama sudarytų apie 39 proc. visos ES struktūrinės paramos. Aplinkosaugai būtų skirta apie 50 proc. šios sumos arba 290 mln. eurų (arba 1000 mln. litų). Galima daryti prielaidą, kad parama aplinkos apsaugai iš Sanglaudos fondo būtų skirta trimis pagrindinėms kryptims, kurių įgyvendinimas yra finansuojamas ir iš ISPA programos, t.y. vandeniui/nuotekoms, atliekoms ir orui. Tačiau

pagal tyrimo išvadas, 1999-2001 m. šioms kryptims finansuoti buvo skirta tik apie 4,5 proc. nuo visų bendrojo finansavimo reikalavimus atitinkančių išlaidų arba iš viso 241,6 mln. litų, o bendram finansavimui būtų reikalinga beveik 1,5 karto daugiau, t.y. virš 334 mln. litų. Tačiau verta paminėti, kad 2002 m. išlaidos šioms aplinkosaugos kryptims galėjo išaugti dėl ISPA programos įgyvendinimo. Vis dėlto daroma išvada, jog bendrasis finansavimas Sanglaudos fondo paramai įsisavinti aplinkosaugos srityje yra nepakankamas; transporto srityje jis yra pakankamas.

Išlaidų, kurios atitinka ES fondų bendrojo finansavimo reikalavimus, lygis pagal skirtingus 1999-2001 laikotarpio metus yra pakankamai tolygus, tačiau daugiausia išlaidų buvo atlikta 1999 m. (1.976 mln. litų), o 2000 m. ir 2001 m. išlaidos buvo mažesnės (atitinkamai 1.517 ir 1.652 mln. litų atitinkamai).

Išlaidų pasiskirstymas tarp centrinės vyriausybės (iš valstybės biudžeto, privatizavimo fondo, paskolų valstybės vardu ir su vyriausybės garantija, nuosavų valstybės įmonių lėšų) bei vietos valdžios (iš savivaldybių biudžetų, savivaldybių ir įmonių paskolų, savivaldybių nebiudžetinių fondų, nuosavų savivaldybių įmonių lėšų) atitinka 90 ir 10 proc. santykį su labai mažais svyravimais kiekvienais metais (1999 m. - 89 proc.; 2000 - 90 proc. ir 2001 m. - 90 proc. išlaidų buvo atliktos iš centrinės vyriausybės šaltinių).

Papildomumo bazės nustatymas

Visi iki šiol atlikti skaičiavimai pagrįdė siekė nustatyti Lietuvos gebėjimą įsisavinti ES struktūrines lėšas, t.y. buvo bandoma nustatyti absorbcijos potencialą. Tuo būdu į gaunamas lenteles buvo traukiamos ir tos lėšos, kurios potencialiai (t.y., po tam tikrų minimalių pertvarkymų) galėtų būti naudojamos ES struktūrinių fondų paramai bendrai finansuoti.

Tuo tarpu poreikis pateikti papildomumo bazės skaičiavimus suponuoja reikalavimą taikyti griežtesnį skaičiavimą, išskiriant tik tas praeito laikotarpio (1999-2001 m.) lėšas, kurios tikrai atitiko bendro finansavimo reikalavimus. Taip pat, skirtingai nei absorbcijos lentelės atveju, kur išlaidų kategorijų (eilučių) pasirinkimas labiau atitinka Bendrojo programavimo dokumento rengėjų poreikius, papildomumo bazės lentelėje naudojamas Komisijos rekomenduotas investicinių lėšų suskirstymas pagal sektorius. Tuo būdu kategorijos "Urbanistinė infrastruktūra", "Sportas", "Kultūra" ir "Kitos paslaugos" buvo susumuotos eilutėje "4. Kita", o kategorija "Informacinė visuomenė" pridėta eilutėje "Švietimas".

Toliau, taikant minėtą griežtesnį skaičiavimą, atlikti šie pakeitimai:

- Imtos ne visos deklaruotos, o tik 50% (transporto ir aplinkosaugos atveju – 75%) savivaldybių, jų įmonių ir nebiudžetinių fondų bei valstybinių įmonių nuosavų lėšų; kaip buvo išsiaiškinta pokalbių metu, didelė dalis šių išlaidų potencialiai galėtų būti naudojamos ES lėšų bendram finansavimui, tačiau griežtąja prasme šių reikalavimų neatitiko;
- Tose srityse, kur VIP duomenys viršijo apklausos metu gautus rezultatus, imta 75 proc. likusio (t.y., atmetus savivaldos lygio ir valstybės įmonių nuosavas lėšas)

nacionalinio finansavimo, tuo atspindint poreikį detaliau išnagrinėti galimo neatitikimo priežastis bei apsidraudžiant nuo galimo nepagrįsto Lietuvos papildomumo bazės pervertinimo.

Čia paminėtų korekcijų išdavoje buvo gauta preliminarai papildomumo bazė. Galutinę papildomumo bazę bus galima suskaičiuoti parengus Bendrojo programavimo dokumento projektą, nes tada bus žinoma, kokias išlaidų kategorijas joje reikia deklaruoti. Tai yra, pvz., jei būtų nuspręsta, jog investicijos telekomunikacijų srityje į Bendrąjį programavimo dokumentą neįtraukiamos, jų nereikėtų deklaruoti ir papildomumo bazėje. Taigi, pastarojoje deklaruojamos tik tos sritys, į kurias investuojamos ES struktūrinės lėšos.

(tūkst. litų)

	Vidutinės metinės išlaidos 1999-2001 metais		
	Valstybės lėšos	Įmonių nuosavos ir savivaldybių lėšos	Viso nacionalinių lėšų
Pagrindinė infrastruktūra	445.247	322.732	767.979
Transportas	258.431	117.529	375.960
Telekomunikacijos	50	1.042	1.092
Energetika	41.608	178.025	219.633
Aplinkosauga ir vanduo	86.795	23.857	110.652
Sveikatos apsauga	58.363	2.279	60.642
Žmogiškieji ištekliai	330.575	6.268	336.843
Švietimas	206.345	5.108	211.453
Mokymas	56.235	1.126	57.361
Moksl. tyrimai ir plėtra	67.995	34	68.029
Gamybinė aplinka	112.317	1.150	113.467
Kaimo plėtra/žuvinink-tė	77.747	162	77.909
Pramonė	19.277	706	19.983
Paslaugos	3	282	285
Turizmas	15.290	0	15.290
Kita	39.766	23.104	62.870
VISO	927.905	353.254	1.281.159

Pastaba I: Kategorija “Valstybės lėšos” apima valstybės biudžetą, Privatizavimo fondą, valstybės vardu gautas paskolas, paskolas, gautas su valstybės garantija; kategorija “Įmonių nuosavos ir savivaldybių lėšos” apima nuosavas valstybės įmonių lėšas, savivaldybių biudžetą, savivaldybių ir jų įmonių paskolas, savivaldybių nebiudžetinius fondus, nuosavas savivaldybių įmonių lėšas.

Pastaba II: ES Komisijos metodiniai nurodymai dėl papildomumo bazės skaičiavimo nurodo: “tinkamos valstybės įmonių išlaidos gali būti įtrauktos, tačiau Šalys Narės neprivalo to daryti, jeigu išlaikomas papildomumo principas tarp dviejų laikotarpių. Šalys Narės privalo tiksliai nurodyti, kokie administraciniai lygmenys ir kokios valstybinės įmonės buvo įtrauktos/neįtrauktos į skaičiavimus”. Tuo būdu, Lietuva gali pasirinkti pradžioje Komisijai kaip papildomumo bazę deklaruoti tik “Valstybės lėšų” kategoriją, nes joje esanti suma atrodo esanti pakankama ES struktūrinių lėšų bendram finansavimam.

Taigi, Lietuvos papildomumo bazė 1999-2001 m. laikotarpiu kasmet buvo apie 1.281 mln. litų (1999 m. kainomis); kaip minėta, bendro finansavimo poreikis (atsargiais vertinimais⁴) 2004-2006 m. sieks apie 842 mln. litų per metus (1999 m. kainomis). Tiesa, skaičiavimai apima Lietuvos biudžetui labai nepalankius metus, kada dėl Rusijos krizės išdavoje atsiradusių fiskalinių sunkumų valstybės išlaidos buvo ženkliai apribotos. Tad labai tikėtina, jog pagal analogišką metodologiją atlikus skaičiavimus, remiantis šių (2002 m.) ir vėlesnių metų duomenimis skaičiais, pirmajame Bendrajame programavimo dokumente deklaruota papildomumo bazė bus didesnė. Pvz., papildomumo bazę paveiks dalyje “Bendrojo finansavimo apimties ir pajėgumo įvertis” pateikti pastebėjimai.

Kita vertus, Finansų ministerijos prognozuojama VIP lėšų pagal šaltinius dinamika 1999-2004 m. (žr. bylą *VIP lesu pagal saltinius dinamika 1999-2004 m.xls*) rodo, jog ateinančiais metais numatomas ženklus lėšų iš Privatizavimo fondo ir paskolų valstybės vardu bei su valstybės garantija apimčių sumažėjimas. Nors planuojama, jog jį turėtų atsverti padidėjusios valstybės biudžeto investicijos, šią aplinkybę galima traktuoti kaip potencialiai galinčią sumažinti papildomumo bazę.

Pateiktoje papildomumo lentelėje dėl objektyvių priežasčių neišskiriamos lėšos, kurios potencialiai būtų skiriamos Sanglaudos fondo projektų finansavimui, kaip tai leidžia padaryti ES taikoma papildomumo bazės skaičiavimo metodika, nes pastarajai valstybės lėšų daliai netaikomas papildomumo principas. Tai yra, valstybė gali perskirstyti savo nacionalines išlaidas taip, jog jos sumažinamos iš Sanglaudos fondo finansuojamos aplinkosaugos ir transporto infrastruktūros srityje, argumentuodama tuo, jog sutaupoma ES Sanglaudos fondo skiriamos paramos sąskaita (*Dėmesio!* Tai netaikoma toms infrastruktūros plėtros sritims, kurios finansuojamos iš ERPF). Taigi, šiuo požiūriu šaliai narei paliekama tam tikra lankstumo galimybė.

⁴ T.y., naudojant realesnį – 2/3 ES ir 1/3 nacionalinių – lėšų santykį, o ne idealiu atveju įmanomą 75% / 25%.

6. REKOMENDACIJOS

Nors potenciali bendro finansavimo apimtis (potencialas) yra pakankama ES struktūrinių fondų bei Sanglaudos fondo paramai įsisavinti, išlaidos, tinkamos ES fondams bendrai finansuoti, turi būti panaudotos efektyviai. Kad Lietuva galėtų tas ES fondams bendrai finansuoti iš esmės tinkamas išlaidas iš tikrųjų panaudoti šiam tikslui po 2004 m. (Lietuvai tapus ES nare), reikalinga atitinkamas priemonės numatyti Bendrajame programavimo dokumente bei parengti projektus, per kuriuos būtų įsisavinama ES fondų parama. Kaip nustatyta, **Lietuvos papildomumo bazė 1999-2001 m. laikotarpiu kasmet buvo apie 1.281 mln. litų (1999 m. kainomis)**; kaip minėta, bendro finansavimo poreikis 2004-2006 m. sieks apie 842 mln. litų per metus (1999 m. kainomis). Tai reiškia, kad **66 proc. šiuo metu ES lėšų bendram finansavimui tinkančių Lietuvos investicijų turės būti pritraukta pastarajam tikslui.**

Kadangi 1999-2001 m. struktūrinę paramą imituojančių ES stojimo paramos programų (ISPA, SAPARD, PHARE ESS) įgyvendinimas nebuvo prasidėjęs, o Nacionalinės PHARE programos projektai nebuvo bendrai finansuojami iš Lietuvos šaltinių, didelė dalis išlaidų, kurios tinka bendrajam ES fondų finansavimui, buvo organizuotos ne projektų forma. Lietuvoje “projektų srautas” sukurtas 400 mln. litų, kuriuos Lietuva gauna pagal minėtas ES stojimo paramos programas, bei papildomai daliai, reikalingai šių programų finansuojamų projektų įgyvendinimui bendrai finansuoti. **Lietuvai tapus ES nare jai skiriama parama per metus sudarys apie 1,7 mlrd. litų, prie kurios pridėjus atitinkamą bendrą nacionalinį finansavimą (841,8 mln. litų), iš viso gauname apie 2,55 mlrd. litų; t.y. sumą, kuri daugiau nei 5 kartus viršija paramą, gaunamą stojant į ES (atitinkamai – ir dabartinį “projektų srautą”).**

Be to, 39 proc. visos paramos Lietuva gaus iš Sanglaudos fondo, kuris (kaip taisyklė) finansuoja didesnių nei 10 mln. eurų projektų įgyvendinimą. Kad būtų įsisavinta šio ES fondo parama, bus reikalinga pereiti nuo mažos apimties projektų įgyvendinimo prie didesnės apimties projektų įgyvendinimo. Sanglaudos fondo paramos naudojimas yra ypatingas tuo, kad nepanaudota parama negali būti perskirstyta tarp atskirų sektorių ir sričių (pvz., Bendrojo programavimo dokumento prioritetų viduje tarp atskirų priemonių), bet atitenka kitoms valstybėms narėms, kurios gauna paramą iš Sanglaudos fondo. Pagaliau, kaip buvo minėta, aplinkosaugos srityje ES fondų reikalavimus atitinkančių išlaidų apimtis nėra pakankama 50 proc. Sanglaudos fondo paramai įsisavinti.

Kuriant “projektų srautą” reikia turėti omenyje, kad projektas turi būti suvokiamas ne kaip paprasta projekto idėja, bet galutinis projekto aprašymas su įvairiais priedais (galimybių studijomis, poveikio aplinkai vertinimais, t.t.) bei viešųjų pirkimų dokumentais su techninėmis specifikacijomis. Kadangi didesnės apimties projektų rengimas nuo projekto idėjos iki galutinio projekto gali trukti daugiau nei vienerius metus, todėl “projekto srauto” kūrimas turi prasidėti kiek galima anksčiau, kad 2004 m. galėtų prasidėti projektų įgyvendinimas.

Be to, reikalinga pažymėti, kad daugelis projektų, kurių įgyvendinimas bus finansuojamas iš Bendrojo programavimo dokumento, bus palyginti nedidelės apimties (pvz., mažesni infrastruktūros projektai, tiesioginė parama ūkininkams arba verslo įmonėms). Atsižvelgiant į ES valstybių narių patirtį, galima teigti, kad Lietuvoje Bendrajam programavimo dokumentui įgyvendinti bus reikalinga parengti apie 1000 projektų (kadangi minimali Sanglaudos fondo finansuojamų projektų vertė yra 10 mln. eurų, galima tikėtis apie 20-40 projektų poreikio šio fondo paramai įsisavinti 2004-2006 metais).

Kadangi dauguma projektų bus daugiamečiai, 2004 m. bus reikalinga patvirtinti projektų už didesnę sumą nei numatyta Bendrojo programavimo dokumento finansinių lentelių 2004 m. (už 50 proc. visos 2004-2006 m. sumos). Tai reiškia, kad didelę projektų dalį reikia parengti jau iki 2004 m. Nors projektų srautui kurti galima naudoti ES fondų paramą (iš techninės pagalbos prioriteto lėšų arba per paramą verslo savivaldos organizacijoms, kurios gali teikti projektų rengimo paslaugas privačioms verslo įmonėms), didelė projektų srauto dalis turi būti parengta iki 2004 m.

Verta pažymėti, kad iš ES fondų gali būti finansuojamos ne atskirų institucijų (mokyklų, universitetų, tyrimų institutų, politiką įgyvendinančiųjų agentūrų, t.t.) veiklos išlaidos, o išlaidoms naujoms prekėms ir paslaugoms kurti per projektus (pvz., mokymo programų rengimo ir įgyvendinimo, tyrimų projektų įgyvendinimo išlaidos, t.t.). Pvz., kad gautų finansavimą iš Europos socialinio fondo, profesinio mokymo mokyklos arba teritorinės darbo biržos turės rengti projektus ir teikti paraiškas atskirų projektų įgyvendinimui. Arba kad politiką įgyvendinančios institucijos (pvz., LEPA) galėtų gauti paramą iš ES fondų ir kad jų asignavimai iš biudžeto galėtų būti naudojami kaip bendras finansavimas, jos turės teikti paraiškas dėl atskirų projektų (pvz., verslo duomenų bazėms ar eksportuotojų vartams) įgyvendinimo. Netgi iš valstybės paramos skiriamos privačiam verslui programų yra finansuojamas projektų įgyvendinimas, o ne einamosios įmonių išlaidos.

Tad rekomenduojama iki narystės ES laipsniškai be dabartinės išlaidų sistemos (darbo užmokesčio išlaidos bei kitos išlaidos) papildomai pradėti naudoti išlaidų sistemą pagal tų naujų prekių ir paslaugų rūšis, kurios galės būti per projektus finansuojamos iš ES fondų (atskiras mokymo programas/tyrimo projektus, t.t.). Kadangi šios institucijos nėra privačios, joms nėra taikomos valstybės paramos privačiam verslui taisyklės. Tačiau šios institucijos gali teikti įvairias paslaugas verslo įmonėms (pvz., organizuoti įmonių grupių išvykas į tarptautines parodas ar muges).

Be to, rekomenduojama sukurti specialias valstybės paramos privačiam verslui sistemas (angl. *state aid schemes*), kurių pagrindu galėtų būti teikiama ES fondų (ne tik struktūrinių fondų, bet ir Sanglaudos fondo) parama Lietuvai įstojus į ES. Lietuvos išlaidų, kurios atitinka ES fondų finansuojamų išlaidų reikalavimus, analizė pagal paramos sritis (infrastruktūra, žmogiškieji ištekliai ir gamybinis sektorius) rodo, kad Lietuvoje didžiausias papildomo bendro finansavimo poreikis bus gamybinio sektoriaus srityje - valstybės paramos privačiam verslui srityje tinkamos išlaidos sudaro tik apie 1,5 proc. visų tinkamų lėšų; atsižvelgiant į ES šalių narių patirtį, tikėtina jog ši proporcija turės ženkliai didėti (pvz., iki apie 10 ir daugiau proc. nuo visos ES fondų paramos).

Kaip minėta, ES paramą privačioms įmonėms galima skirti tik per notifikuotas ir Europos Komisijos patvirtintas valstybės paramos sistemas, išskyrus tuos atvejus, kai skiriama parama nepažeidžia “de minimis” taisyklės (t.y., ji nėra didesnė nei 100 000 eurų per tris metus vienai įmonei). Kadangi notifikuojamų valstybės pagalbos programų privačiam verslui patvirtinimas Europos Komisijoje trunka apie 0,5 metų, rekomenduojama pirmaisiais narystės metais valstybės paramą, kuri bus finansuojama iš ES fondų, privačioms įmonėms pradėti skirti pagal “de minimis” taisyklę, nes tokiu atveju parama neturi būti notifikuota Europos Komisijoje. Be to, galima naudoti įvairias valstybės paramos formas – ne tik tiesiogines subsidijas įmonių projektams, bet ir tokias formas kaip grąžinamą paramą arba dalyvavimą įvairiuose fonduose.

Parama žemės ūkio srityje yra išimtis. Tačiau jeigu Lietuva turi sukurti specialios paramos priemones Europos Bendrajai žemės ūkio politikai įgyvendinti, tai specialių valstybės paramos privačiajam verslui sistemų sukūrimas nėra savaime privalomas, tačiau jis neabejotinai prisideda prie efektyvesnio ES fondų įsisavinimo.

Kadangi išlaidos, kurios atitinka bendro finansavimo reikalavimus, atrodo pakankamos, perskirstymas tarp atskirų finansuojamų ir nefinansuojamų sektorių neturėtų būti labai didelis. To prireiktų tik tada, jei dėl kažkokių priežasčių Lietuva negalėtų didelės išlaidų, kurios gali būti bendrai finansuojamos iš ES fondų, dalies panaudoti bendram finansavimui. Perskirstymas gali būti reikalingas todėl, kad dėl efektyvaus finansinio valdymo reikalavimų (tame tarpe Europos pinigų sąjungos konvergencijos kriterijų) galimybė didinti valstybės išlaidas, kurios reikalingos ES fondams bendrai finansuoti, didinant valstybės skolą, didinant biudžeto deficitą ir kitais būdais bus labai nedidelės, o mokesčių didinimo galimybė nėra priimtina. Lėšų, kurios atitinka ES fondų bendrojo finansavimo reikalavimus, tinkamas panaudojimas yra labai svarbus, kadangi nepanaudojus esamų galimybių reikėtų ne tik perskirstyti išlaidas tarp ES fondų finansuojamų ir nefinansuojamų sektorių, bet ir galbūt didinti mokesčius, kad būtų sukauptos papildomos pajamos investicijoms.

Perskirstymas gali būti dvejopo pobūdžio – tarp ūkio sektorių bei atskirų ūkio sektorių viduje. Pirmuoju atveju perskirstymas gali būti atliktas tarp ES finansuojamų sektorių bei tarp finansuojamų ir nefinansuojamų sektorių. Kaip buvo minėta, išlaidos bendram finansavimui tokiuose sektoriuose kaip pramonė ir verslas ir aplinkos apsauga nėra pakankamos, kad lėšos atskiruose sektoriuose Lietuvai įstojus į ES galėtų įsisavintos efektyviai. Todėl šiems sektoriams bus reikalingas didesnės apimties bendrasis finansavimas, kurį galima gauti perskirstant lėšas tarp ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo nefinansuojamų sektorių (valstybės valdymas, teisėtvara ir teisėsauga, krašto apsauga, t.t.) ir ES fondų finansuojamų sektorių arba netgi finansuojamų sektorių viduje.

Antruoju atveju perskirstymas būtų atliekamas ES fondų finansuojamuose sektoriuose, tačiau tarp bendrai finansuojamų ir bendrai nefinansuojamų išlaidų. Pvz.:

- transporto srityje: kadangi gatvių ir kelių *remonto* darbai nėra bendrai finansuojami iš ES fondų, o naujų gatvių ir kelių *statybos* darbai yra finansuojami,

Lietuvos išlaidos turės būti nukreiptos pastariesiems darbams bendrai finansuoti pirmųjų išlaidų sąskaita;

- užimtumo srityje: persikirstymas gali būti vykdomas tarp aktyvių darbo rinkos priemonių, kurios yra bendrai finansuojamos iš ES struktūrinių fondų, bei pasyvių darbo rinkos priemonių, kurios nėra bendrai finansuojamos iš ES struktūrinių fondų.

Remiantis šio tyrimo duomenimis taip pat gali pateikti keletą rekomendacijų dėl Bendrojo programavimo dokumento. Visų pirma, reikalinga pažymėti, kad šios išvados remiasi bendrojo finansavimo pajėgumo įvertinimu, o ne Bendrojo programavimo dokumento strategija ir kitais argumentais, kuriais galima vadovautis nustatant šio dokumento struktūrą. Buvo numatyta, kad Bendrojo programavimo dokumento turinys bus šis:

- gamybinio sektoriaus prioritetas su pramonės ir verslo; žemės ūkio; mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros; turizmo kryptimis (apie 1/6 visų tinkamų išlaidų);
- žmogiškųjų išteklių prioritetas su švietimo ir mokslo; mokymo ir užimtumo; informacinės visuomenės kryptimis (apie 1/5 visų finansuojamų išlaidų);
- socialinės ir ekonominės infrastruktūros prioritetas su transporto; telekomunikacijų; energetikos; aplinkos apsaugos; sveikatos apsaugos; vietos infrastruktūros kryptimis (apie 1/3 visų tinkamų išlaidų be Sanglaudos fondo).

Nors trečiajame prioritete yra numatyta didžiausia bendrojo finansavimo reikalavimus atitinkančių lėšų apimtis, galima daryti prielaidą, kad išlaidos pirmajam ir antrajam prioritetui Bendrajame programavimo dokumente bus didesnės, kad būtų atsižvelgta į Europos Komisijos gaires dėl 2000-2006 m. programinio laikotarpio prioritetų. Bendras bendrojo finansavimo lėšų pasiskirstymas būtų gana tolygus, ir tai leistų persikirstyti lėšas tarp priemonių prioritetų viduje Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo metu.

Paskutiniame prioritete galima atsisakyti aplinkos apsaugos krypties. 20 proc. visos ES paramos bus skiriama aplinkos apsaugai iš Sanglaudos fondo, todėl Bendrajame programavimo dokumente parama vandens/nuotekų, atliekų ir oro sektoriams numatyta nebūtų, o gamtinių išteklių plėtros išlaidos gali būti įtrauktos į vietos infrastruktūros kryptį. Šioje vietos infrastruktūros kryptyje galėtų būti numatytos išlaidos sporto ir kitose srityse, kur bendrojo finansavimo pajėgumas yra nedidelis.

Be to, galima būtų atsisakyti telekomunikacijų krypties, nes bendrasis finansavimas yra labai nedidelis bei minėtose Europos Komisijos gairėse parama telekomunikacijoms siejama su informacinės visuomenės plėtra, kuri numatyta antrajame prioritete. Viena iš svarbiausių krypčių trečiajame prioritete yra energetikos kryptis, kadangi bendrojo finansavimo reikalavimus atitinkančių išlaidų apimtis yra gana aukšta (23,16 proc.) bei energetika nėra finansuojama iš Sanglaudos fondo.

Išvados apie Lietuvos pajėgumą dėl bendrojo finansavimo bei papildomumo buvo padarytos remiantis 1999-2001 m. duomenimis. Tačiau Bendrojo programavimo dokumento papildomo ex-ante įvertinimas, remiantis Europos Komisijos atnaujintu derybinės pozicijos dėl 21 skyriaus projektu, turės būti atliekamas remiantis 2002 arba

2003 m. duomenis, arba abiejų metų vidurkiu. Kadangi planuojama Bendrąjį programavimo dokumentą pateikti Europos Komisijai 2003 m. pradžioje, 2003 m. duomenys apie įvykdytas (o ne suplanuotas) išlaidas dar nebus prieinami. 2003 m. duomenys galės būti atnaujinti derybų dėl Bendrojo programavimo dokumento metu, kurios vyks su Europos Komisija 2003 m. Šio tyrimo duomenys gali būti pateikti Europos Komisijai kaip preliminarūs duomenys kartu su Bendrojo programavimo dokumentu, tačiau papildomai galima patikslinti savivaldybių pateiktus duomenis bei atlikti kitus patikslinimus.

Be to, reikalinga atsižvelgti į 2002 m. pokyčius, kurie daro įtaką Lietuvos pajėgumą dėl bendrojo finansavimo ir papildomumo. Vieni pokyčiai yra palankūs, o kiti - nepalankūs. Pvz., žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje 2001 m. pabaigoje gavus SAPARD mokėjimo agentūros akreditaciją, daugiau išlaidų buvo skirta investicinei paramai žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje, kurios tinkamos Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo skyriaus paramai bendrai finansuoti. Be to, dėl SAPARD paramos buvo pertvarkytos Kaimo rėmimo fondo/programos, kuri yra pagrindinis SAPARD programos bendrojo finansavimo šaltinis, išlaidos, ir tai reiškia, kad šios išlaidos yra tinkamos paramai iš Orientavimo skyriaus bendrai finansuoti.

Kalbant apie nepalankius veiksnius, reikalinga pažymėti, kad po 2001 m. mažės pajamos iš valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo, kurių dalis buvo naudojama investicijoms per Valstybės investicijų programą bei kurios galėtų būti panaudotos ES struktūriniais fondams bendrai finansuoti Lietuvai įstojus į ES nuo 2004 m. Be to, mažėja bei po Lietuvos įstojimo į ES toliau mažės išlaidų, kurios yra skiriamos iš tarptautinių finansinių institucijų kaip negrąžinama parama, apimtis Lietuvai. Tai reiškia, kad didesnis investicijų lygis turės būti skiriamas iš kitų šaltinių.

Finansų ministerija parengė naują išlaidų ekonominės klasifikacijos projektą, kuriame paprastųjų išlaidų dalyje 1.05 numatytos įmokos į ES biudžetą, o nepaprastųjų išlaidų dalyje 4 numatytos ES struktūrinių fondų lėšos. Nors jos tinkamai numatytos nepaprastųjų išlaidų dalyje, galima pateikti keletą pastabų.

Visų pirma, pastarąsias lėšas geriausia būtų vadinti ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo lėšomis arba ES fondų lėšomis, nes Sanglaudos fondas nepriklauso ES struktūrinių fondų sąrašui. Antra vertus, ES fondų lėšas galima būtų suskirstyti pagal skirtingas paramos formas. Kaip buvo minėta įvade, ES fondų lėšos dažniausiai yra skiriamos kaip subsidija, tačiau gali būti ir kitų formų, tokių kaip grąžintina parama, palūkanų subsidija, garantija, įnašas bendro kapitalo pakete ar kurią nors kitą formą.

7. BIUDŽETO SISTEMOS PRISITAIKYMO PRIE ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ VEIKIMO APLINKOS ATASKAITA

Įvadas

ES struktūrinių lėšų finansų valdyme yra vartojamos dvi sąvokos: įsipareigojimas (angl. *commitment*) ir mokėjimas (angl. *payment*); mokėjimai gali būti avansiniai (angl. *payment on account*), tarpiniai (angl. *interim*) ir galutiniai (angl. *payment of the balance*) (Reglamento 1260/99, 31 ir 32 straipsniai). Patvirtinus Bendrąjį programavimo dokumentą paramai pagal 1 tikslą gauti, kuriame numatytas finansinis planas yra suskirstytas pagal kiekvienų metų plėtros prioritetus, Europos Komisija įsipareigoja valstybei narei sumokėti finansiniame plane numatytą pinigų sumą. Realiai mokėjimo institucijoms iš pradžių pervedama tik 7 proc. tos sumos (pats pavedimas gali būti atliekamas per du kartus). Ta pervesta suma vadinama avansu; ji yra naudojama išmokėti struktūrinių fondų lėšas pagal Bendrąjį programavimo dokumentą skirtai paramai. Beje, jei per 18 mėnesių nuo Bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo Europos Komisija negauna mokėjimų paraiškos, pateisinančios šio avanso panaudojimą, šis avansas ar atitinkamas jo likutis gražinamas Komisijai.

Toliau procesas vyksta kaip buvo minėta anksčiau: struktūrinių fondų lėšos (kartu su nacionalinėmis ir kitomis lėšomis) yra naudojamos atskiriems projektams įgyvendinti, o išlaidas patvirtinančios sąskaitos yra siunčiamos mokėjimo institucijai kaip reikalavimas (angl. *claim for payment*) pervesti kitą įsipareigotos (nes sudarius paramos sutartį su paramos gavėju jam taip pat buvo įsipareigota) sumos dalį, kuri lygi pateiktų sąskaitų vertei. Mokėjimo institucija savo ruožtu pagal gautus išlaidas pateisinančius dokumentus rengia mokėjimo paraišką (angl. *payment application*) Europos Komisijai, kuria remdamasi ji sumoka tarpinį mokėjimą. Tarpinis mokėjimas yra skirtas padengti jau padarytas ir mokėjimo institucijos patvirtintas struktūrinių fondų išlaidas. Tarpiniai mokėjimai atliekami priemonių lygiu remiantis programos priede pateiktu finansiniu planu. Jei tarpinio mokėjimo paraiška yra priimtina, Europos Komisija pavedimą turi atlikti per du mėnesius. Mokėjimo paraiškos turi būti teikiamos organizuotai, tris kartus per metus, paskutinį kartą – ne vėliau kaip spalio 31 d. Visi tarpiniai mokėjimai kartu su avansu negali sudaryti daugiau nei 95 proc. pagal konkretų Bendrąjį programavimo dokumentą įsipareigotos struktūrinių fondų lėšų sumos. Likusios lėšos pervedamos galutinio mokėjimo metu.

Tarpinių mokėjimų paraiškos yra priimtinos, jei:

- jau yra pateiktas 18 straipsnio 3 dalies reikalavimus atitinkantis programos priedas;
- jau pateikta paskutinė metinė įgyvendinimo ataskaita;
- vertinimo vidutinės trukmės laikotarpiu išvados buvo laiku nusiųstos Europos Komisijai;
- mokėjimo paraiškoje nurodytos sumos atitinka (neviršija) finansiniame plane nustatytiems atskiriems prioritetams skirtas lėšas;
- valstybė narė atsižvelgė (arba, jei neatsižvelgė – pateikė atitinkamus paaiškinimus) į pagal Reglamento 1260/99 34 straipsnio 2 dalies nuostatas

pateiktas rekomendacijas, kaip ištaisyti didelius įgyvendinimo ir priežiūros sistemose nustatytus trūkumus, arba į pagal Reglamento 1260/99 38 straipsnio 4 dalį pateiktus reikalavimus imtis priemonių padėčiai ištaisyti;

- mokėjimai nėra sustabdyti Reglamento 1260/99 39 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka ir Europos Komisija nėra inicijavusi tyrimo pagal EB steigimo sutarties 226 straipsnį.

Jei bent viena šių prielaidų nėra įvykdyta, mokėjimo paraiška yra nepriimama, o mokėjimai yra laikinai sustabdomi, kol valstybė narė įvykdys aukščiau išvardytas sąlygas arba pateiks motyvuotą ir Europos Komisiją tenkinantį paaiškinimą, kodėl jos nebuvo įvykdytos. Komisija gali sustabdyti visą tarpinį mokėjimą ar jo dalį ir kitais Reglamento 1260/99 32, 38 ir 39 straipsniuose numatytais atvejais, kai nustatomi dideli struktūrinių fondų lėšų valdymo trūkumai, kuriuos reikia nedelsiant taisyti. Apie tokius trūkumus Komisija nedelsdama informuoja valstybę narę (mokėjimo instituciją), ir jei valstybė narė per penkis mėnesius nesiima priemonių jiems ištaisyti arba iš viso neatsižvelgia į Komisijos pranešimą, visi tarpiniai mokėjimai yra sustabdomi. Išsamesnė informacija apie trūkumus pateikta šios studijos finansų kontrolės ir audito skyriuje.

Galutinio mokėjimo paraiška yra priimtina, jei:

- per šešis mėnesius nuo paskutinės apmokėjimo tinkamumo (angl. *eligibility*) dienos Europos Komisijai pateikiamas sertifikuotas visų programos metu padarytų išlaidų patvirtinimas;
- Europos Komisija jau gavo galutinę įgyvendinimo ataskaitą (ir Komisija jai pritarė);
- Europos Komisija gavo nepriklausomo auditoriaus pareiškimą, kuriame apibendrintos ir įvertintos įgyvendinant taikytos kontrolės procedūros, padarytų išlaidų teisėtumas ir teisingumas (prie šio pareiškimo valstybė narė gali pridėti savo išvadas).

Galutinio pervedimo sumos taisyti negalima, nebent per 9 mėnesius nuo galutinio mokėjimo dienos mokėjimo institucija pateikė atitinkamą papildomą paraišką.

Sudėtinės mokėjimų sistemos dalys yra mokėjimo paraiškų prognozės ir automatinio išsipareigojimo panaikinimo galimybė. Vadovaujantis Reglamento 1260/99 32 straipsniu, ne vėliau kaip iki kiekvienų metų balandžio 30 d. valstybė narė turi pateikti Komisijai atnaujintas einamųjų metų ir naujas kitų metų prognozes dėl mokėjimo paraiškų teikimo. Tokia tvarka padeda Komisijai planuoti mokėjimų srautus. Galimybė automatiškai panaikinti išsipareigojimą (angl. *automatic decommitment*) reiškia, jog vadovaujantis Reglamento 1260/99 31 ir 52 straipsniais, Europos Komisija automatiškai panaikins bet kokią išsipareigojimų dalį, kuri nebuvo pervesta avansu arba kuriai nebuvo gauta priimtina mokėjimo paraiška:

- iki antrųjų metų pabaigos po išsipareigojimo atlikimo metų arba, jeigu galima nustatyti, ir tam tikroms sumoms, po Komisijos sprendimo, pritariančio tam tikrai priemonei ar operacijai, datos; arba
- iki nustatyto galutinės ataskaitos pateikimo termino.

Procedūra netaikoma toms sumoms, kurios yra teisinės (ginčų sprendimo) procedūros tarp Komisijos ir valstybės narės objektas. Visais atvejais Europos Komisija įsipareigojo iš anksto įspėti apie atsirandančią grėsmę automatiškai panaikinti įsipareigojimą.

Siūlymai I

Šioje ataskaitos dalyje remiamasi eksperto Luiso Pireso rekomendacijomis dėl biudžeto, kurios buvo pateiktos galutinėje ataskaitoje dėl biudžeto klausimų. Kitose siūlymų dalyje bus pateikti papildomi siūlymai.

Lietuvos biudžeto sistemos bruožai (pvz., daugiametis biudžeto ir Valstybės investicijų programos planavimas; ES investicijos nėra biudžeto sudedamoji dalis; galimybė perskirstyti lėšas tarp sektorių ir ministerijų be Seimo pritarimo biudžeto įgyvendinimo metu; galimybė perkelti nepanaudotas lėšas į sekančius finansinius metus, t.t.) yra palankūs lanksčiam ES struktūrinių fondų valdymui Lietuvai įstojus į ES. Įstojus į ES galima taikyti šiuos biudžeto sistemos bruožus - biudžete būtų numatytas tik bendrasis finansavimas, o išmokos iš ES fondų būtų išmokamos galutiniams naudos gavėjams tiesiogiai iš Iždo.

Tačiau lankstumas yra iš dalies pasiekiamas skaidrumo sąskaita, kadangi ES lėšos nėra sudėtinė biudžeto dalis bei Seimas tvirtina tik išlaidų atskiroms funkcijoms apimtis, kurios įgyvendinimo metu gali pasikeisti. Tokia lanksti biudžeto sistema gali būti politiškai nepriimtina po Lietuvos įstojimo į ES, kai minėti biudžeto sistemos bruožai bus taikomi žymiai didesnei investicijų apimčiai (apie 3 proc. nuo BVP) nei stojimo į ES laikotarpiu. Pagaliau daugelis svarbių biudžeto procedūrų dar nebuvo pritaikytos praktiškai, todėl sunku įvertinti biudžeto sistemos efektyvumą.

Jeigu dabartinė sistemos nebūtų įmanoma politiškai, galima išnagrinėti dvi alternatyvas. Pagal pirmąją alternatyvą ES fondų lėšos būtų laikomos biudžeto pajamų šaltiniu. Atitinkamos ES fondų išmokos būtų apskaitomos tiek pajamų dalyje, tiek išlaidų dalyje. Pajamų dalyje ES fondų lėšos galėtų būti apskaitomos kaip bendros sumos 2004, 2005 ir 2006 m. vadovaujantis Bendrojo programavimo dokumento ir jo priedo finansinėmis lentelėmis. ES lėšos gali būti laikomos nuosavomis lėšomis, kurios šiuo metu yra specialių programų sudėtinė dalis.

Bendrasis finansavimas gali būti numatytas keliose biudžeto eilutėse (pagal Bendrojo programavimo dokumento prioritetus arba struktūrinius fondus) arba vienoje biudžeto eilutėje. Pastaruoju atveju padidėtų Finansų ministerijos kaip Bendrojo programavimo dokumento Valdymo institucijos lankstumas ir pajėgumas. Tačiau pirmoji alternatyva turėtų nemažai trūkumų, pvz., jeigu išmoku ES fondų prognozės būtų neteisingos, negavus dalies suplanuotų pajamų (pvz., pirmaisiais Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo metais, t.y. 2004 m.) padidėtų biudžeto deficitas.

Antrosios alternatyvos atveju ES fondų lėšos nebūtų integruotos į biudžetą tol, kol jos nebūtų išmokėtos iš Iždo rangovams ir tiekėjams. Bendrasis finansavimas būtų numatytas atitinkamų ministerijų ir kitų biudžetinių įstaigų eilutėse kartu su kitomis išlaidomis arba

atskirose eilutėse. Valstybės investicijų programoje ir kituose bendrojo finansavimo šaltiniuose numatytas bendrasis ES fondų finansavimas būtų skiriamas tik tada, kai projektų atrankos komitetai patvirtintų ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus. Tokia tvarka sudarytų atskirų sektorių konkurencijos sąlygas ir padidintų ES struktūrinių fondų įsisavinimo galimybes. Antrosios alternatyvos pagrindiniai trūkumai yra galimas neatitikimas tarp Seimo patvirtintų sumų ir ES fondų išlaidų bei ES fondų išmokų integravimo į biudžetą krūvis.

Siūlymai II

2004-2006 m. programavimo laikotarpis, kurio metu Lietuva gaus paramą iš ES struktūrinių fondų (3 metai), atitinka Lietuvos trijų metų daugiamečio biudžeto planavimo trukmę. Nuo 2007 m. biudžeto daugiamečio planavimo laikotarpis turėtų būti ilgesnis nei 3 metai bei atitikti naujojo ES finansinio plano laikotarpį (nuo 2007 m. iki dar nenustatyto laikotarpio, apie 6-7 metus). Ilgesnis planavimo laikotarpis turės būti taikomas Valstybės investicijų programai bei toms biudžeto programoms, kurių lėšos bus naudojamos bendrajam finansavimui.

Nors Lietuvoje naudojamas trijų metų planavimas, tik pirmųjų metų lėšos yra privalomos. Todėl nėra žinoma trijų metų programos apimtis. Be to, nors nepanaudotos pirmųjų metų lėšos gali būti perkeltos į sekančius finansinius metus, tačiau ministerijų atstovai pokalbių metu pažymėjo, kad kartais tai atliekama sekančių metų apimčių sąskaita, todėl sumažėja 3 metams numatyta preliminari lėšų apimtis. Minėti bruožai neatitinka ES struktūrinių fondų bruožų. Nors ES struktūrinių fondų lėšų negalima perkėti į sekančius metus, numatyta vienerių metų suma gali būti panaudota per 3 metus, ir tai leidžia įgyvendinti daugiamečius projektus.

ES struktūriniai fondai turi būti valdomi pagal programavimo principą, kuris reiškia, kad ES parama skiriama ne atskiriems projektams (išskyrus Sanglaudos fondą), o integruotoms, daugiametėms programoms. Nors Valstybės investicijų programos projektai yra suskirstyti pagal atitinkamus ūkio sektorius, bus reikalinga laipsniškai pereiti prie programų Valstybės investicijų programoje. Bendros ūkio plėtros strategijos rengimas sudaro prielaidas tokiam perėjimui.

Kadangi Bendrasis programavimo dokumentas privalės būti bendrai finansuojamas iš ES struktūrinių fondų ir nacionalinių šaltinių, rekomenduojama nustatyti tas biudžeto programas, kurios galės būti finansuojamos iš ES struktūrinių fondų, ir iki narystės ES dienos jas laipsniškai pertvarkyti taip, kad jų išlaidas būtų galima naudoti bendrajam ES struktūrinių fondų finansavimui. Pertvarkymas būtų susijęs su programų rengimo procesu (partnerių dalyvavimas, išankstinis (*ex-ante*) vertinimas, derinimas su bendra plėtros strategija, kt.), programos struktūra (tikslai ir uždaviniai, naudos gavėjai, finansuojamos išlaidos, projektų atrankos kriterijai, priežiūros rodikliai, horizontalūs klausimai, kt.) bei programos valdymu (finansų kontrolė ir auditas, viešieji pirkimai, priežiūra ir vertinimas, kt.). Pertvarkymas galėtų prasidėti 2002 m. derinant biudžeto programų, Valstybės investicijų programos ir Bendrojo programavimo dokumento rengimą bei testis 2003 m.,

kai derybų su Europos Komisija metu taps aiškus Bendrojo programavimo dokumento prioritetai, kryptys ir priemonės.

PRIEDAS NR. 1: AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Ižanga

Tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva iš ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo gaus negražintiną finansinę paramą, kurios apimtis kasmet gali siekti iki 4 procentų Lietuvos BVP. Kadangi visa ES fondų parama turi būti bendrai finansuojama ir iš nacionalinių šaltinių, Lietuvos pajėgumas panaudoti minėtą ES finansinę paramą daugiausia priklausys nuo Lietuvos pajėgumo skirti nuosavų lėšų bendram finansavimui.

Be to, ES struktūrinių fondų papildomumo principas reikalauja, kad ES struktūrinių fondų parama papildytų, o ne pakeistų esamas valstybių narių valstybės išlaidas. Tuo tikslu kiekviena ES valstybė narė turi nustatyti vidutinį kasmetinį šių išlaidų lygį (remdamasi pastarųjų trejų metų duomenimis) bei įsipareigoti šį lygį išlaikyti visą programos įgyvendinimo laikotarpį (Lietuvos atveju - 2004-2006 m.).

Taigi, siekdama įvertinti (1) Lietuvos pajėgumą bendrai finansuoti būsimą ES fondų paramą bei (2) valstybės išlaidų, kurios buvo skiriamos šioms reikmėms, apimtį 2001-2003 m., Finansų ministerija, bendradarbiaudama su užsienio ir vietos ekspertais, atlieka specialų tyrimą. Viena pagrindinių tyrimo užduočių – atskiruose ūkio sektoriuose, kurie galės būti remiami ES fondų, nustatyti 1999–2001 m. panaudotas valstybės lėšas, kurios, Lietuvai įstojus į ES, galėtų būti finansuojamos iš ES fondų. Tyrimo duomenimis taip pat vadovausis Europos Komisija, nustatydamą preliminarią paramos Lietuvai iš ES fondų 2004–2006 m. apimtį.

Lentelės užpildymo instrukcija

Pridedamoje lentelėje turi būti nurodytos lėšos 1999-2001 metams, kurios galėtų būti finansuojamos iš ES fondų. Turi būti nurodytos ne numatytos, o panaudotos lėšos. Jeigu nėra duomenų apie 2001 m. panaudotas lėšas, lentelėje turi būti nurodytos 2001 metams numatytos lėšos tai atitinkamai pažymint.

Lėšos turi būti pateiktos pagal atskirus lėšų šaltinius: valstybės biudžetas; Privatizavimo fondas; valstybės vardu gautos paskolos; paskolos, gautos su valstybės garantija; nebiudžetinių fondų lėšos, kurios buvo iki 2000 metų, nuosavos valstybinių įmonių lėšos; savivaldybių biudžetai; savivaldybių ir jų įmonių paskolos; savivaldybių nebiudžetiniai fondai; nuosavos savivaldybių įmonių lėšos.

Be to, lėšos lentelėje turi būti pateiktos pagal atskirus ūkio sektorius ir jų smulkesnes sudedamąsias dalis: transportas; telekomunikacijos; energetika; sveikatos apsauga; urbanistinė infrastruktūra; mokslas ir švietimas; mokymas ir užimtumas; moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra; informacinė visuomenė; sportas; kultūra; žemės ūkis, kaimo plėtra, žuvininkystė ir miškininkystė; pramonė ir verslas; turizmas; ir kitos paslaugos.

Bendrieji principai

Nustatant išlaidas, kurios gali būti finansuojamos iš ES fondų, prašome vadovautis bendromis taisyklėmis dėl ES fondų finansuojamų išlaidų atskiruose sektoriuose bei konkrečiais išlaidų ir veiklų pavyzdžiais.

Iš ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo gali būti finansuojamos lėšos investicijoms (kapitalo investicijos) bei paprastosios lėšos, tačiau pastarosios - tik žmogiškųjų išteklių srityje (žr. lentelę apačioje).

Visos lėšos investicijoms yra finansuotinos iš ES fondų, jeigu jos buvo skirtos:

- naujam objektui sukurti (pvz., naujai kelio atkarpai nutiesti, naujai nuotekų valymo stočiai pastatyti, naujai ligoninei pastatyti);
- esamam objektui rekonstruoti, t.y. darbams, kurie sukuria papildomą vertę (pvz., praplatinti kelią, pakeisti nuotekų valymo stoties įrenginius, esamai ligoninei išplėsti).

Kita vertus, toliau pateikiamoms išlaidoms skirtos nepaprastosios lėšos ES paramos atveju nėra finansuotinos, todėl netrauktinos į lenteles:

- visų transporto priemonių įsigijimas;
- pastatų, kurie naudojami viešojo administravimo funkcijoms atlikti, statyba ar rekonstravimas.

Be to, prie nepaprastųjų išlaidų galima priskirti ir investicijoms reikiamų dokumentų (pvz., galimybių studijos, kaštų-naudos analizės, techninės specifikacijos, techninių brėžinių ir skaičiavimų, poveikio aplinkai įvertinimo studijos ir kt.) parengimo išlaidas, tačiau tik tuo atveju, kai dokumentus rengia ne pats užsakovas, o pasamdyta išorinė organizacija.

Paprastosios išlaidos, kaip jau minėta, yra finansuojamos tik žmogiškųjų išteklių plėtros sektoriuje (taip pat išlaidos dokumentams, minimiems aukščiau esančioje pastraipoje, rengti). Šioje srityje ES fondai nefinansuoja valstybės tarnautojų darbo užmokesčio ir socialinio draudimo įmokų, tačiau yra finansuojamos valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimo išlaidos.

ES fondai finansuoja subsidijas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, kurios teikiamos pagal valstybės pagalbos taisykles atskiriems projektams įgyvendinti. Be to, ES fondai finansuoja subsidijas kultūriniais renginiais ir kitoms kultūros, meno ir sporto priemonėms, kurios yra susijusios su turizmo plėtra.

ES fondų finansuojamų išlaidų ir veiklų pavyzdžiai

Lentelėje yra pateikiami ES fondų finansuojamų išlaidų ir veiklų pavyzdžiai. Lentelėje yra pateikiamas pavyzdžių sąrašas visko neapima, o yra tik iliustratyvus.

SEKTORIUS	ES FONDŲ FINANSUOJAMŲ IŠLAIDŲ IR VEIKLŲ PAVYZDŽIAI
1. INFRASTRUKTŪRA	Visos nepaprastosios išlaidos ir joms atlikti reikalingų dokumentų rengimo kaštai, atsižvelgiant į minėtas sąlygas
<i>1.1 Transportas</i>	Pavyzdžiai: keliai, geležinkeliai, kelio ženklai, tiltai, viadukai, oro uostai, vandens uostai, logistikos ir intermodaliniai centrai
Nacion. ir region. keliai Vietiniai keliai Geležinkeliai Oro transportas Vandens transp./uostas	
<i>1.2 Telekomunikacijos</i>	Pavyzdžiai: duomenų perdavimo tinklai, duomenų perdavimo įranga
<i>1.3 Energetika</i>	Pavyzdžiai: atsinaujinantys ir vietiniai kuro šaltiniai, jėgainių modernizavimas, elektros energijos, dujų ir šilumos teikimo ir paskirstymo infrastruktūra, subsidijos energijos taupymui (pvz., mokyklų pastatų apšiltinimas), taip pat studijos ir reklamos/viešosios nuomonės formavimo kampanijos
Šilumos ūkis Dujų ūkis Elektros ūkis Naftos ūkis Ignalinos AE	Taip pat ir konkrečių su energetika susijusių programų (tokių kaip energijos taupymo programa) pagrindu privačiam sektoriui suteikta valstybės parama.
<i>1.4 Aplinkosauga</i>	Pavyzdžiai: vandens tiekimo, nuotekų, pavojingų ir kietųjų atliekų tvarkymo, saugojimo infrastruktūra, atliekų deginimo punktai, racionalus gamtinių išteklių naudojimas (pvz., smulki infrastruktūra nacionaliniuose parkuose), paplūdimių apsauga ir racionalus naudojimas, vandens saugyklos, pažeidžiamų gamtos vietų bei bioįvairovės apsauga, vandens telkinių pakrančių apsauga, aplinkosaugos centrai, aplinkos kokybės (oro, vandens, t.t.) priežiūros centrai, studijos bei aplinkos saugojimo ir informacinės kampanijos
Vanduo ir nuotekos Atliekos Oro kokybė Gamtiniai išteklių Melioracija	
<i>1.5 Sveikatos apsauga</i>	Pavyzdžiai: ligoninės, sveikatos centrai, studijos, informacinės sistemos, kokybės sistemų diegimas
<i>1.6 Urbanistinė infrastruktūra</i>	Pavyzdžiai: miestų gatvės, šviesoforai, eismo studijos, žaliosios ir poilsio vietos (parkai), automobilių parkavimo infrastruktūra, dviračių takeliai, teritorinio planavimo studijos, statinių fasadų renovacija

SEKTORIUS	ES FONDŲ FINANSUOJAMŲ IŠLAIDŲ IR VEIKLŲ PAVYZDŽIAI
2. ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI	Visos nepaprastosios išlaidos ir išlaidos reikalingiems dokumentams, atsižvelgiant į minėtas bendras sąlygas. Be to, taip pat finansuojamos:
2.1 <i>Mokslas ir švietimas</i>	* tokios paprastosios išlaidos: mokytojų/dėstytojų mokymas ir kvalifikacijos kėlimas, profesinio mokymo programų rengimas, profesinio mokymo programų įgyvendinimo išlaidos (jeigu sunku apskaičiuoti, pateikti visas profesinio mokymo įstaigų išlaidas), stipendijos ir kita parama doktorantams
2.2 <i>Mokymas ir užimtumas</i>	* tokios paprastosios išlaidos: visos mokymo programų rengimo ir įgyvendinimo išlaidos, išlaidos socialinės integracijos ir lygių galimybių priemonėms, subsidijos naujų darbo vietų kūrimui, mokymo pašalpos besimokantiems bedarbiams, kt. Kiti pavyzdžiai: užimtumo centrai, darbo vietų ir nedarbingų asmenų duomenų bazės
2.3 <i>Moksliniai tyrimai ir technologijos</i>	* tokios paprastosios išlaidos: parama konkrečioms mokslo tyrimo projektams (jeigu sunku apskaičiuoti, nurodyti visas mokslinių tyrimų institucijų išlaidas), mokslinių tyrimų darbuotojų mokymo kaštai, stipendijoms moksliniams tyrimams Kiti pavyzdžiai: mokslinės laboratorijos ir jų įranga.
2.4 <i>Informacinė visuomenė</i>	Pavyzdžiai: mokyklų, universitetų, bibliotekų kompiuterizavimas, prijungimas prie interneto tinklo, viešų naudojimosi internetu vietų kūrimas.
2.5 <i>Sportas</i>	Pavyzdžiai: sporto centrai, baseinai ir kita ne pelno infrastruktūra, kuri gerina vietinę gyvenimo kokybę.
2.6 <i>Kultūra</i>	Pavyzdžiai: Istorinių vietovių ir statinių pritaikymas turizmui, muziejai (pvz., ekspozicijos turistams), kultūriniai ir meno įvykiai, kurie pritraukia turistus, valstybės bibliotekos (pvz., katalogai ar paieškos sistemos), kultūros ir meno centrai

SEKTORIUS	ES FONDŲ FINANSUOJAMŲ IŠLAIDŲ IR VEIKLŲ PAVYZDŽIAI
3. GAMYBINIS SEKTORIUS	Visos nepaprastosios išlaidos ir išlaidos joms reikalingiems dokumentams, atsižvelgiant į minėtas sąlygas, taip pat paprastosios išlaidos, kurios subsidijų forma skiriamos privačiam ar viešajam sektoriui pagal valstybės pagalbos taisykles
<i>3.1 Žemės ūkis</i>	
Žemės ūkis Kaimo plėtra	Tokia parama, kaip garantuotų kainų palaikymas ar tiesioginės išmokos, kurios finansuojamos iš Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Garantijų dalies ir yra Europos bendrosios žemės ūkio politikos objektas, nefinansuojamos. Šioje srityje reikėtų įtraukti tik specialiosios programos SAPARD priemonių ir kitų panašių priemonių, kurios gali būti finansuojamos iš minėto fondo Orientavimo dalies, išlaidas. Finansuojamų veiklų ir išlaidų pavyzdžiai: veterinarijos ir fitosanitarijos priemonės, žemės ūkio produktų sertifikavimas, parama asociacijoms.
Žuvininkystė	Išlaidos, kurios gali būti finansuojamos iš Žuvininkystės Fondo. Pavyzdžiai: akvakultūra; sandėliavimo kokybės gerinimas; laivų kokybės gerinimas, nepadidinant jų žvejybos pajėgumų.
Miškininkystė	
<i>3.2 Pramonė ir verslas</i>	Išlaidos, kurios gali būti finansuojamos iš Europos regioninės plėtros fondo. Tiesioginė parama eksportui negali būti finansuojama. Pavyzdžiai: su verslu susijusi infrastruktūra (pvz., investicinės aikštelės), visa parama privačioms įmonėms (subsidijos, lengvatinės paskolos, palūkanų finansavimas, kt.), pramoniniai parkai, verslo parkai, dalyvavimas rizikos kapitalo fonduose, verslo renginiai (mugės, konferencijos, parodos, t.t.), parodų centrai, verslo informaciniai centrai ir inkubatoriai, parama verslo savivaldos organizacijoms (asociacijoms, konfederacijoms, t.t.), šalies, regiono ir sektoriaus pristatymas užsienyje.
<i>3.3 Turizmas</i>	Pavyzdžiai: reklama/kitos turistų pritraukimo akcijos, informacinės kampanijos, dalyvavimas turizmo mugėse, konferencijose ir kituose renginiuose, turizmo infrastruktūra (kempingai, stovyklavietės, informaciniai ženklai, kt.)
<i>3.4 Kitos paslaugos</i>	Subsidijos ir kita parama paslaugoms, kurios nepatenka į 3.2 dalį.
4. KITA	

APKLAUSOS RESPONDENTŲ SĄRAŠAS

MINISTERIJOS, CENTRINIO LYGIO VALSTYBĖS INSTITUCIJOS	
<u>Pavadinimas</u>	<u>Pateikta informacija*</u>
Aplinkos	x
Kultūros	x
Soc. apsaugos ir darbo	x+
Susisiekimo	x
Sveikatos apsaugos	x+
Švietimo ir mokslo	x+
Ūkio	x+
Vidaus reikalų	x
Žemės ūkio	x+
Ryšių reguliavimo tarnyba	x+
LEPA	x+
Mokslo ir studijų departamentas	x
LSVPPA	x
VATESI	x
Statistikos departamentas	

* “x” reiškia pateiktą informaciją, “x+” – informaciją, papildytą/patikslintą studijos autoriams susisiekus su respondентаis.

<i>Valstybinės įmonės</i>	
<u>Pavadinimas</u>	<u>Pateikta informacija</u>
[Apklausė ir apibendrintus duomenis pateikė atitinkamos ministerijos]	

<i>Apskritis</i>	
<u>Pavadinimas</u>	<u>Pateikta informacija*</u>
Alytaus	
Kauno	x+
Klaipėdos	x+
Marijampolės	x
Panevėžio	x
Šiaulių	x
Tauragės	x
Telšių	x
Utenos	
Vilniaus	x+

* “x” reiškia pateiktą informaciją, “x+” – informaciją, papildytą/patikslintą studijos autoriams susisiekus su respondентаis.

<i>Savivaldybės</i>	
<u>Pavadinimas</u>	<u>Pateikta informacija*</u>

Akmenės raj.	x
Alytaus m.	x+
Alytaus raj.	x+
Birštono	x+
Biržų raj.	x
Druskininkų	x+
Elektrėnų	x+
Ignalinos raj.	
Joniškio raj.	x
Jurbarko raj.	x
Kaišiadorių raj.	x
Kalvarijų	x
Kauno m.	x+
Kauno raj.	
Kazlų Rūdos	x
Kelmės raj.	x
Kėdainių raj.	x
Klaipėdos m.	
Klaipėdos raj.	x
Kupiškio raj.	x
Lazdijų raj.	x+
Marijampolės m.	x
Marijampolės raj.	
Mažeikių raj.	x+
Molėtų raj.	x
Neringos	x+
Pakruojo raj.	x+
Palangos m.	x+
Panevėžio m.	x+
Panevėžio raj.	x
Pasvalio raj.	x
Plungės raj.	x
Prienuų raj.	x
Raseinių raj.	x
Skuodo	x
Šakių raj.	x
Šalčininkų raj.	x
Šiaulių m.	x
Šiaulių raj.	x
Šilutės raj.	x
Širvintų raj.	x
Švenčionių raj.	
Tauragės m.	
Tauragės raj.	x
Telšių m.	

Telšių raj.	x
Utenos m.	
Utenos raj.	x
Varenos raj.	x
Vilniaus m.	x
Vilniaus raj.	x
Visagino	x
Zarasų raj.	x

* “x” reiškia pateiktą informaciją, “x+” – informaciją, papildytą/patikslintą studijos autoriams susisiekus su respondentais.